

Jesse Wensing

Sectoranalyse podiumkunsten Arnhem

1 september 2024

Walter Ligthart
Rento Zoutman

In samenwerking met
Simon Mamahit

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Algemeen beeld van de podiumkunsten in Arnhem	7
3	Feiten en cijfers over de podiumkunsten in Arnhem	10
4	Resultaten van de SWOT – analyse	12
5	Makersklimaat en de keten van talentontwikkeling	17
6	Programmering	23
7	Publieksontwikkeling en publieksbereik	26
8	Accommodatie	31
9	Samenwerking	35
10	Resultaten van de benchmark	39
11	Conclusies en aanbevelingen	42
12	Popmuziek in Arnhem	47

Bijlagen

1	Lijst van geïnterviewden sectoranalyse podiumkunsten Arnhem
2	Kwantitatieve overzichten
3	Overzicht talentontwikkeling
4	Vergelijking kosten stadstheaters
5	Benchmark met vijf gemeenten

1 Inleiding

Aanleiding

De gemeente Arnhem wil komen tot een herziening van het cultuurbeleid. Er dient een uitgangspuntennota met een actie- en financieel programma voor korte en middellange termijn (2025-2028) te worden opgesteld én een document met beleidsvoornemens voor de langere termijn. Dat zal weer de basis zijn voor het opstellen van een nieuwe cultuurvisie voor de periode vanaf 2029.

Hiermee kiest de gemeente voor een proactieve én gefaseerde aanpak. In het recente advies van de Raad voor Cultuur (Cultuur voor iedereen) wordt gepleit voor sterke regio's met een eigen culturele identiteit, inclusief de financiering. Die visie past bij de ambitie van Arnhem om zich verder te ontwikkelen tot cultuurhoofdstad van de regio.

De opdracht

De opdracht die wij van de gemeente Arnhem hebben gekregen is de volgende: voer een scan uit die een goed inzicht geeft in de huidige professionele infrastructuur van de podiumkunsten in Arnhem.

Onderdelen van de scan zijn:

- ❖ Inventarisatie van het aanbod aan zalen, spreiding van podia over de stad,
- ❖ publiekscapaciteit, faciliteiten, bezoekers (bezettingsgraad) en
- ❖ (langjarige) publieksontwikkeling.
- ❖ Het aanbod op het gebied van programmering.
- ❖ Aanbod aan de productiezijde: de gezelschappen, collectieven en makers.
- ❖ Geef daarbij specifieke aandacht aan de repetitie – en ontwikkelruimte, de samenwerking met de podia, talentontwikkeling en de aanwezigheid van ArtEZ.
- ❖ Voer een benchmark op hoofdlijnen uit met de steden Tilburg, Groningen, Zwolle, Enschede en Nijmegen.

Deze opdracht maakt deel uit van vier onderzoeken die bouwstenen leveren voor het opstellen van een toekomstvisie over het bredere cultuurbeleid en de podiumkunsten in Arnhem. De andere onderzoeken worden uitgevoerd door Blueyard, onderzoeker Simon Mamahit (verdieping popmuziek) en Sweco (Culturele Referentienormen).

Werkwijze en opbouw van de rapportage

We hebben de volgende stappen gezet:

- ❖ De gemeente heeft een selectie van 18 professionele organisaties aangedragen die zich met de podiumkunsten in Arnhem bezighouden (zie bijlage), om mee in gesprek te gaan. Op verzoek van de gemeente is ook Focus Filmtheater opgenomen in de selectie voor de interviews, gezien zijn rol en positie in het culturele veld.
- ❖ Allereerst hebben we de kwantitatieve gegevens van de 18 betrokken instellingen verzameld, waaruit we overzichten van de activiteiten en een financieel overzicht over 2022 en 2023 hebben gedestilleerd.
- ❖ Met (nagenoeg) alle instellingen hebben we interviews gehouden. Van de gesprekken zijn verslagen op hoofdlijnen gemaakt en de gesprekspartners hebben deze op juistheid getoetst.
- ❖ Voor de gevraagde benchmark hebben we vijf gemeenten met een centrumfunctie in hun regio: Tilburg, Enschede, Zwolle, Groningen en Nijmegen, met Arnhem vergeleken. De gemeenten hebben voor de benchmark acht vragen beantwoord. Bij de analyse hebben we de door hen toegezonden documenten gebruikt en aanvullende gesprekken gevoerd.

Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 beschrijven we de professionele podiuminfrastructuur in algemene zin, zowel kwalitatief als kwantitatief. Voor wat betreft de vraagkant hebben we ons gebaseerd op secundaire bronnen zoals de Cultuurmonitor Gelderland. Op basis van de gesprekken en documentatie hebben we zelf een analyse van de sterke en zwakke punten van de sector opgesteld. De resultaten daarvan vindt u in hoofdstuk 4.

Op basis van een analyse van vijf centrale thema's hebben we een aantal knelpunten en aanbevelingen opgesteld

rond Makersklimaat, Programmering, Publieksonwikkeling, Huisvesting en Samenwerking. In de hoofdstukken vijf t/m negen werken we thema's uit. Hoofdstuk 10 bevat de belangrijkste bevindingen uit de uitgevoerde benchmark van de podiumkunsten in vijf steden. In hoofdstuk 11 vindt u onze conclusies en aanbevelingen. In hoofdstuk 12 staat de samenvatting van het onderzoek naar de popmuziek dat is uitgevoerd door Simon Mamahit.

De bevindingen en aanbevelingen die we doen zijn niet los te zien van recente ontwikkelingen in de culturele sector, landelijk en in de stad Arnhem. Er is sprake van een accentverschuiving naar de regio's buiten de Randstad aangekondigd en dat betekent dat van de stedelijke knooppunten ook meer gevraagd zal worden.

Tijdens het uitvoeren van dit onderzoek is een nieuwe regering aangetreden, de gevolgen daarvan voor de culturele sector worden met enige zorg gezien. Ook hebben de Raad voor Cultuur (RvC) en het Fonds Podiumkunsten (FPK) hebben eind juni de beoordelingen bekend gemaakt van de subsidieaanvragen voor de periode 2025-2028. De gemeente zou er goed aan doen om zich rekenschap te geven van de gevolgen van deze beoordelingen voor de komende cultuurplanperiode.

Het FPK heeft in juni 2024 negatief geadviseerd over de meerjaren aanvraag van BOT en Keys to Music voor de periode 2025-2028. De Plaats en Kistemaker krijgen een positief advies maar dreigen eveneens niet gehonoreerd te worden vanwege gebrek aan budget, ze vallen onder de zogenaamde zaaglijn. Hoogte 80 krijgt wel een bijdrage van het FPK. De advisering van de RvC voor de gezelschappen Introdans en Oostpool en het symfonieorkest Phion ziet er beter uit, zij zullen ook in de komende periode onderdeel blijven uitmaken van de BIS. Dat geldt ook voor De Nieuwe Oost dat als productiehuis kan doorgaan. De Minister van OCW en de Tweede Kamer zullen dit (na)jaar beslissen over deze adviezen.

2

Algemeen beeld van de podiumkunsten in Arnhem

Het algemene beeld van de podiumkunsten in Arnhem dat naar voren komt uit het onderzoek duiden we tegen de volgende achtergrond. Op het gebied van de podiumkunsten is er sprake van een verdeling van bestuurlijke verantwoordelijkheden tussen de overheden¹: het Rijk financiert de productie van de podiumkunsten van de rijks gesubsidieerde producenten, de gemeente zorgt voor de accommodatie, in het bijzonder van de lokale podia. In de praktijk zien we dat veel gemeenten zich niet alleen bezig houden met accommodaties, maar inhoudelijk op ook andere aspecten van het cultuurbeleid sturen, waaronder talentontwikkeling. Overigens draagt de provincie Gelderland substantieel bij aan de financiering van de in Arnhem gevestigde instellingen die deel uitmaken van de Basisinfrastructuur (BIS).

Uit ons onderzoek blijkt dat de gemeente Arnhem zijn rol in het cultuurbeleid serieus neemt. In totaal investeert Arnhem jaarlijks ruim 27 miljoen aan subsidies in cultuur. Daarvan gaat ruim 22 miljoen naar (de huisvesting en organisatie van) wat de gemeente schaaft onder de noemer 'culturele basisvoorzieningen': Focus Filmtheater, LuxorLive, Museum Arnhem, Rozet en Musis & Stadstheater Arnhem zijn volgens de gemeente-instellingen die essentieel zijn voor de stad, omdat zij de basis vormen van de culturele infrastructuur en vaak als enige een bepaalde functie vervullen². De gemeente heeft met deze organisaties een meerjarige subsidierelatie voor onbepaalde tijd. Grote investeringen zijn de afgelopen jaren gedaan in de huisvesting van Musis & Stadstheater, Focus Filmtheater, Rozet en Museum Arnhem.

Daarnaast kiest de gemeente voor meerjarenvoorzieningen: instellingen die zodanig belangrijk zijn dat deze voor meerdere jaren gefinancierd worden voor bepaalde tijd. Deze subsidies zijn bedoeld voor de exploitatie en daarvoor is circa 2,1 miljoen euro beschikbaar. Zowel bij de culturele basisvoorzieningen als bij de meerjarenvoorzieningen is de afgelopen jaren sprake van weinig doorstroom.

Voor meerjarige (2 of 4) en halfjaarlijkse regelingen is per jaar ongeveer 1,2 miljoen beschikbaar, vooral voor artistieke producties en/of presentaties. De subsidiebedragen per aanvraag zijn met een maximum van 60.000 euro aanmerkelijk lager dan de bedragen voor basis- en meerjarenvoorzieningen. Bij deze regelingen is er wel sprake van relatief veel doorstroom, veel jonge makers en collectieven maken er gebruik van. Naast deze regelingen kent Arnhem nog de opstartsubsidie Stroomversneller (maximaal 3000 euro) en regelingen voor amateurkunst-organisaties.

Arnhem is ervan doordrongen dat cultuur bijdraagt aan een aantrekkelijke en leefbare stad. Dat is zichtbaar in de beleidsnota Stroom (2012) en meer recent in zijn opvolger Stroomversnelling (2020). Deze nota's zijn met input van het veld vastgesteld. Daarin worden drie doelen geformuleerd:

1. Verbreding van cultuurbeleid en participatie
2. Versterking van de culturele keten/infrastructuur
3. Vitalisering van het culturele klimaat

De gemeente Arnhem zet middelen vooral in voor de exploitatie van de accommodaties. Uit ons onderzoek blijkt dat veel geïnterviewden vinden dat er voor een vitaal cultureel klimaat juist meer geïnvesteerd moet worden in de makers en de keten. Wij zijn van mening dat flexibilisering van het subsidiehuis helpt bij het bevorderen van de talentontwikkeling en doorstroming van makers en dat dit een belangrijk thema voor een nieuw cultuurbeleidsplan kan zijn. Aangezien veel subsidies meerjarig vastliggen en budgetten waarschijnlijk niet verhoogd worden is dat niet eenvoudig te realiseren. Het vraagt om het maken van scherpere keuzes. We komen daar later in dit rapport op terug.

Uit verschillende onderzoeken en onze eigen ervaringsgegevens blijkt dat Arnhem een bovengemiddeld aanbod aan podiumkunsten heeft. Het zogenaamde VNG-ringenmodel³ voorziet het aanbod voor gemeenten >90.000 inwoners o.a. in een schouwburg, een kleine theaterzaal, theaterwerkplaats, muziekensembles en theatergezelschappen, danstheater, kernpodium popmuziek en een filmtheater voor artistiek waardevolle films.

Arnhem heeft meerdere podia /zalen, meerdere makers en festivals die onderdeel zijn van de landelijke BIS: de ontwikkelinstelling De Nieuwe Oost en drie gezelschappen, die een belangrijke rol vervullen voor dans (Introdans), theater (Oostpool,) en muziek (Phion). Muziektheater BOT, Kompagnie Kistemaker, De Plaats, Keys to Music (Pianobiënnale) maken (nog) gebruik van de meerjarige FPK-regeling. Belangrijke gespecialiseerde kunstopleidingen complementeren dit beeld: voor toneel en dans en het conservatorium ArtEZ, en de MBO-opleidingen Dans, Muziek en Theater van het Rijn/IJssel College.

Arnhem onderscheidt zich als makersstad door een breed kunst- en cultuuraanbod en door veel experimenten en initiatieven aan de basis (de grassroots). De stad kent een fijnmazig netwerk van makers en instellingen. Er is aandacht voor nachtcultuur als onderdeel van de podiumkunsten. De grenzen tussen (commercieel) uitgaan en kunstzinnig, gesubsidieerd nachtleven worden o.a. verkend door LuxorLive.

In de Cultuurmonitor van de provincie Gelderland wordt cultuur in Arnhem positief beoordeeld. De cultuursector is van groot belang voor Gelderland en Oost-Nederland. In recent publieksonderzoek heeft de gemeente Arnhem bezoekers gevraagd of zij tevreden zijn over het cultureel aanbod en ook daaruit spreekt tevredenheid. Hieronder nemen we korte samenvattingen op van beide rapporten.

In de provinciale cultuurmonitor constateert men dat Arnhem een sterke amateurkunst sector heeft die vooral is gericht op erfgoed en (fanfare) muziek'. De aanwezigheid van veel podia en producenten betekent dat veel van het culturele talent in Gelderland en Oost-Nederland in Arnhem tot wasdom komt en innovatief en uitdagend werk maakt. Dat de stad haar bijzondere positie koestert, wordt geïllustreerd door het feit dat Arnhem in vergelijking met steden van dezelfde omvang per persoon relatief veel uitgeeft aan cultuur.

In het recente publieksonderzoek van de gemeente blijkt het publiek over het algemeen zeer tevreden over de podia in Arnhem. Alle onderzochte podia worden als goed of zeer goed ervaren. Men is vooral zeer tevreden over de kwaliteit, diversiteit en omvang van het aanbod, en ook de prijzen worden als redelijk beoordeeld. Veel Arnhemmers geven dan ook aan vaker podiumkunsten te willen bezoeken, hoewel ze daar vaak onvoldoende tijd voor hebben of andere prioriteiten stellen.

Het totaalbeeld dat ontstaat vanuit zowel de informatie van de provincie als van de enquête onder de inwoners is dat Arnhem beschikt over een sterke culturele sector en dat de podiumkunsten in Arnhem floreren. Toch valt er naar onze mening nog winst te behalen. Wat ontbreekt is dat er niet naar de podiumkunsten (en culturele sector) gekeken wordt als een geheel van instellingen in de stad in onderlinge wisselwerking en wederzijdse afhankelijkheid van elkaar dat, kortom, als één ecosysteem samenwerkt, dat de cultuursector, maar ook de stad en haar inwoners, nog meer ten goede zal komen.

Het cultureel aanbod in de stad Arnhem is geconcentreerd rond het oude stadscentrum. In Arnhem-Oost wonen meer dan de helft de inwoners maar zijn er relatief weinig culturele voorzieningen. Dat feit alleen maakt dat niet alle Arnhemmers worden bereikt door de podiumkunstinstellingen. Om een optimale werking te krijgen van het ecosysteem zouden meer partners uit het culturele circuit betrokken moeten worden in het Nationaal Programma Arnhem Oost.

¹ Interbestuurlijk Kader Cultuurbeleid

² Stroomversnelling 2020

³ Het VNG-ringenmodel omschrijft de culturele infrastructuur in gemeenten van verschillende omvang, van klein en middelgroot tot groot.

3

Feiten en cijfers over de podiumkunsten in Arnhem

In ons onderzoek hebben we ons een beeld gevormd van de activiteiten en de financiële situatie van de onderzochte instellingen in de jaren 2022 en 2023.

De overzichten daarvan zijn weergegeven in tabellen in bijlage 2. Op basis van de aangeleverde en verzamelde gegevens komen we tot de volgende bevindingen:

1. Er is een tweedeling zichtbaar in de culturele sector van Arnhem, tussen de grote organisaties (Muis & Stadstheater, LuxorLive, Introdans, Phion, De Nieuwe Oost en Oostpool) en de overige kleinere instellingen. De grotere organisaties hebben een omzet van meerdere miljoenen. Bij een kleine midden categorie (BOT, Posttheater) bedraagt de omzet tussen 400.000 en 800.000 euro, bij veel kleinere organisaties is de omzet lager dan 250.000 euro.
2. Er zijn grote verschillen in de subsidiestromen. Introdans, Phion, Oostpool krijgen als BIS-instellingen miljoenen subsidies van OCW en de provincie(s), de bijdrage vanuit de gemeente is beperkter. De gemeente subsidieert De Nieuwe Oost, dat als ontwikkelinstelling is opgenomen in de BIS, voor activiteiten die plaatsvinden in Theater aan de Rijn. Daarnaast ontvangt dit theater van de gemeente meerjarige projectsubsidie voor de theaterprogrammering in Arnhem.
3. In vergelijking met andere instellingen gaat er veel gemeentesubsidie naar exploitatie van Muis & Stadstheater, al is de omvang daarvan vergelijkbaar met stadstheaters in andere steden van dezelfde omvang (zie bijlage 4).
4. LuxorLive krijgt, vergeleken met referentiepodia in andere steden, een lager subsidiebedrag. Daar staat tegenover dat de huurlasten van LuxorLive – het is een gemeentelijk pand – ook lager zijn dan die van dezelfde referentiepodia.
5. Er bestaan grote verschillen tussen de werkgelegenheid die de organisaties creëren. Oostpool, Phion, Introdans, LuxorLive en Muis & Stadstheater zijn de grootste werkgevers op het gebied van podiumkunsten in de stad. Daarbij merken we op dat we geen goed zicht hebben op het aantal ZZP'ers en parttime contracten.
6. Waar de instellingen vallend onder de meerjarige- of basisvoorzieningen vaak een redelijk goed cijferoverzicht geven, is dat bij projectgebonden instellingen minder het geval. Een oorzaak kan zijn dat de verplichting om cijfers te leveren over resultaten van de gesubsidieerde projecten onduidelijk is en er te weinig impuls is om deze cijfers naar de gemeente te communiceren. Wel rapporteren veel instellingen in hun jaarverslagen over de kwalitatieve resultaten.
7. De meeste organisaties zijn actief op het gebied van educatie of talentontwikkeling. Het is duidelijk dat de Arnhemse instellingen het belang daarvan onderkennen.
8. Het Focus Filmtheater is gezien zijn functies moeilijk met de podiuminstellingen te vergelijken. Daarom zijn de gegevens over Focus Filmtheater in twee aparte tabellen (5 en 6) weergegeven. Daaruit blijkt dat de instellingen met veel filmvoorstellingen en thematische projecten een groot publiek trekken.

A man with short, curly hair is playing a saxophone on a stage. He is wearing a dark jacket over a patterned shirt. The background is a bright blue stage with geometric light patterns. A microphone on a stand is visible in the lower left.

4

Resultaten van de SWOT-analyse

In de interviews hebben wij onze 18 gesprekspartners gevraagd naar hun drie belangrijkste sterke en zwakke punten en kansen/bedreigingen, voor de eigen organisatie en voor de stad als geheel. In het onderstaande schema vatten wij de belangrijkste resultaten uit de gesprekken samen. We hebben een selectie van de Arnhemse instellingen en makers geïnterviewd, maar er zijn zeker ook andere partijen die onderdeel zijn van de podiumkunsten in Arnhem (zie voor de lijst van geïnterviewden bijlage 2). In de kolom Toelichting Onderzoekers geven we waar nodig meer context of nuancering op de sterke en zwakke punten uit de interviews.

Kansen	Bedreigingen	Toelichting onderzoekers
Arnhem heeft een groot en divers aanbod podiumkunsten: 3 BIS-gezelschappen, Musis & Stadstheater en een groot aantal makers (middelgroot, klein), ArtEZ, RijnIJssel MBO en een rijks gesubsidieerde ontwikkeling instelling De Nieuwe Oost.	Arnhem investeert veel in de fysieke infrastructuur voor podiumkunsten (gebouwen), maar investeert veel minder in productiebudget voor de BIS-instellingen en in subculturen. De provincies Gelderland en Overijssel investeren vooral in de BIS-instellingen. Er is veel minder budget en aandacht voor de noden van de makers/collectieven met statuut c.q. Interessante nieuwkomers, zoals het gebrek aan broedplaatsen.	Sterk: Grote, middel en kleine instellingen zorgen samen voor werkgelegenheid, faciliteren en dragen bij aan talentontwikkeling. Verschillende signaturen, van experimenteel tot musical, ook sterk amateurveld in de stad. RijnIJssel met opleiding dans, creatieve contemporary (een van de 2 hiphop Mbo-opleidingen in Nederland) en ArtEZ. Geïnterviewden zien de grote investeringen in gebouwen van Musis & Stadstheater⁴ en verwachten investeringen in de huisvesting van Introdans/Oostpool. Door gemeente en provincie zijn er middelen beschikbaar gesteld voor deze huisvestingsplannen. Op dit moment is er geen duidelijkheid over de realisatie van de plannen.
Dynamisch en internationaal georiënteerd veld van (HBO geschoolde) makers waarin nieuwe culturele projecten ontstaan. Theater aan de Rijn en ArtEZ zijn de plekken 'to be'. Ook Oostpool maakt producties met ArtEZ-studenten.	Podiumkunsten veld bestaat uit veel kleine, kwetsbare organisaties, afhankelijk van projectsubsidies. Brengt hoge werkdruk met zich mee.	

Kansen	Bedreigingen	Toelichting onderzoekers
Het vestigingsklimaat voor podiumkunsten ontwikkelt zich gunstig, meer makers zien Arnhem als interessante plek om te werken.	Vlucht van talentvolle makers/ collectieven naar de randstad waar meer werk en netwerk is.	Dit zijn twee tegengestelde bewegingen, onduidelijk is nog wat de boventoon voert/zal gaan voeren. In Arnhem is nog onvoldoende nagedacht over het absorptievermogen van de stad: hoeveel makers wil (kwalitatief) en kan (kwantitatief) de stad en de sector ondersteunen?
Groot aantal makers dat zich richt op sociaal-artistieke projecten. ArtEZ leidt artist educators op die in de stad projecten doen op het snijvlak van sociaal en artistiek een belangrijke rol in de stad kunnen vervullen. Filmtheater Focus heeft sociale rol in programmering voor vluchtelingen, kinderen en andere groepen.	Onderbenutting mogelijkheden van deze makers bij sociaal-artistieke projecten en voor de stedelijke ontwikkeling van Arnhem.	Sterk: Veel podiumkunsten op locatie (openbare ruimte, wijken, festivals); Interactief/community art.
Instellingen en gezelschappen dragen bij aan organiseren samenwerking: delen van faciliteiten, netwerk en kennis.	Samenwerking i wordt niet ingezet op een duurzame manier. Het komt onvoldoende tot stand vanuit de noden in de keten van talentontwikkeling. Nieuwe makers en de 'mid career' missen perspectief in Arnhem. Gebrek aan doorstroom van makers. Positie Muis & Stadstheater rond talentontwikkeling Arnhem is nog onduidelijk. De samenwerking door basisvoorzieningen en de BIS-gezelschappen wordt als minder urgent ervaren	Sterk: De bereidheid van o.a. Zu Hause, Theater aan de Rijn, Theater De Leeuw en Posttheater om hier stappen in te zetten en om samen met de BIS- instellingen een plan te ontwikkelen vanuit keten perspectief en meerwaarde voor de stad. Zwak: Gebrek aan doorstroom makers. Onvoldoende aandacht voor samenwerking vanuit noden en wensen in de keten van talentontwikkeling. Zwakke positie nieuwe makers die net op de markt komen. Het gemeentelijk beleid lijkt primair gericht te zijn op individuele instellingen, er zou meer vanuit de keten en interdisciplinaire samenwerking gedacht moeten worden. De roep om meer regie van de gemeente en meer overleg komt vooral vanuit de kleinere instellingen.
Centrale rol ArtEZ en RijnIJssel in toestroom studenten en nieuwe makers. Zij zoeken actief samenwerking met veel spelers in het veld van de podiumkunsten.	ArtEZ en ook het MBO krijgen subsidie voor studenten en niet voor afgestudeerde makers. Hun mogelijkheden om die te ondersteunen zijn daarom beperkt.	Sterk: Als je samenwerking beter inricht kan ArtEZ een belangrijkere rol vervullen.

Kansen	Bedreigingen	Toelichting onderzoekers
Aantal permanent beschikbare locaties: Musis& Stadtheater, Posttheater, Theater aan de Rijn, Transformatiezaal en Theater de Leeuw.	Veel podiumkunstenaars werken in tijdelijk beschikbare ruimten (leegstandsbeheer) in slechte werkomstandigheden. Locaties worden overvraagd. Er is te weinig betaalbare ruimte.	Sterk: In de interviews wordt aangegeven dat de bereidheid tot samenwerking tot betere benutting van de ruimten kan leiden.
Potentie Hip Hop community Arnhem en andere makers.	Arnhem heeft een gebrek aan creatieve broedplaatsen. De rafelranden van de stad staan onder druk.	Hou bij het creëren van broedplaatsen rekening met de signatuur van de makers.
Gemeente is aanspreekbaar voor vragen van partijen uit de het veld van de podiumkunsten en neemt initiatief tot onderzoek.	Gebrek aan inhoudelijke visie gemeente op de podiumkunsten in Arnhem. De sturing wordt als ad hoc ervaren; de gemeente is onvoldoende zichtbaar bij de podiuminstellingen in Arnhem.	Binnen de gemeente zijn er slechts enkele ambtenaren die zich met de podiumkunsten bezighouden (totaal circa 1 fte). Dat is gezien de vraagstukken en wensen vanuit de sector (te) weinig en mede een verklaring van de ervaren ad hoc sturing.
Sterk voorbeeld van ketensamenwerking is Poppunt Gelderland.		
Er zijn goede mogelijkheden om het vestigingsklimaat voor makers te verbeteren als dat wordt gedaan vanuit een gezamenlijke visie en aanpak: voor repeteren, werkplaatsen en voorstellingen.	Het blijft gaan zoals nu: ieder vindt zelf het wiel uit. Bestaande ruimten voor podiumkunsten en organisatiecapaciteit worden in de huidige manier van werken niet optimaal benut.	Kansen: Theater aan de Rijn geeft aan meer te willen doen in de keten: produceren en programmeren. Verhuurders als Theater De Leeuw en Transformatiezaal zijn bereid meer te doen, Posttheater is gestart met Werkplaats. Hier ligt ook een belangrijke rol voor het Stadstheater nu daar een nieuwe studio en kleine zaal komt.
De gemeente kan zoeken naar mogelijk interessante locaties en daar rekening mee houden in haar vastgoedbeleid. Voorbeelden zijn: Steenfabriek en voormalige Melkfabriek Coberco	De gemeente laat het vooral over aan de markt en vastgoedpartijen. Veel mogelijk interessante ruimten voor podiumkunsten zijn in handen van projectontwikkelaars. Vinden van betaalbare oefenruimte is lastig. De gemeente zoekt in haar vastgoedbeleid niet actief naar mogelijke culturele bestemmingen.	

Kansen	Bedreigingen	Toelichting onderzoekers
Verbeter de samenwerking tussen ontwikkelinstellingen, producenten, BIS- gezelschappen, podia en festivals, met het oog op betere samenwerking in de keten. Neem een voorbeeld aan projecten als Station Noord en Plan Brabant.	De vrees voor mogelijke onderlinge concurrentie in de programmering van Musis & Stadstheater, LuxorLive en Posttheater.	Deze drie instellingen maken wel afspraken over programmering. De geuite vrees in de gesprekken klinkt dan ook merkwaardig en is een punt van aandacht.
Arnhem heeft naast Hoogte80 relatief weinig podiumkunsten festivals. Gelet op alle locaties en makers zou een Podiumkunsten festival in het centrum van de stad een goede optie zijn.	Festivals worden in Arnhem op matig niveau gefinancierd. Wet- en regelgeving, eisen aan fair pay, duurzaamheid en toegankelijkheid zorgen ervoor dat kosten moeilijk terug te verdienen zijn.	De gemeente zou volgens de geïnterviewden een actiever/ proactief festivalbeleid moeten voeren. De gemeente geeft aan dat er juist wel veel in is geïnvesteerd in beschikbare locaties.
De gemeente kan de verbinding van de BIS-instellingen met de stad meer benutten door actief (huisvesting) beleid en van hen daarin een actieve rol te vragen: meer zichtbaar zijn voor het veld.	De financiering van de BIS-instellingen door de gemeente blijft in volume zeer achter bij provincie en Rijk. Er is een dreigende korting op de subsidie van het Rijk. Stijgende kosten van huisvesting, energie, personeel en productie.	De samenwerking tussen Phion, Oostpool en Introdans rond Midzomernacht droom wordt genoemd als een succesvol voorbeeld, dat helaas geen vervolg heeft gekregen.
	Stijgende armoede in Arnhem geeft druk op de publieksinkomsten.	Ticketprijzen moeten niet te hoog zijn, 'pay what you can'.

⁴ Hierbij past de opmerking dat het in standhouden van een Stadstheater en concertzaal per definitie kostbaar is. Dat zien we ook in de vergelijking van de uitgaven voor stadtheaters in andere steden (zie bijlage 4)

5

Makersklimaat en de keten van talentontwikkeling

Arnhem als stad van makers in de podiumkunsten

Veel van de geïnterviewden vinden dat Arnhem een rijk klimaat voor de podiumkunsten heeft, ondanks dat jonge makers met artistieke potentie nog steeds uit Arnhem naar de randstad trekken, waar meer banen en interessant netwerk te vinden zijn. Andere geïnterviewden menen dat collectieven juist in de stad blijven, of terugkeren uit de randstad waar de concurrentie sterker is en de huren hoger.

ArtEZ, Theater aan de Rijn, als onderdeel van De Nieuwe Oost, zijn knooppunten voor HBO geschoold talent dat vernieuwend en vaak interdisciplinair werkt.

Theater aan de Rijn is ook letterlijk dé hotspot voor makers die al stappen gezet hebben op het pad van professionalisering en is een ontmoetingsplek van een internationaal georiënteerde kunst community. Gezelschappen en collectieven in de stad zijn ook afkomstig uit het RijnIJssel MBO of gestart als autodidacten, bijvoorbeeld uit de hiphop en popmuziek. Introdans, Oostpool en Phion zijn de grote BIS instellingen die landelijk actief zijn en van belang als stimulerende kracht voor makers in de stad. Zij verbinden in hun producties disciplines en geven startende makers regelmatig kansen.

Sommige makers en collectieven, zoals Arnhemse Meisjes, Muziektheater BOT en Kompagnie Kistemaker hebben een lang 'trackrecord' in Arnhem. Zu Hause en Soul Cypher/Hiphophub hebben zich meer recent gemeld in dit circuit. Voor de groeiende hiphop community zijn de jongerencentra in Arnhem een belangrijke plek voor uitproberen en netwerken. LuxorLive draagt met een brede programmering nieuwe bands uit Arnhem en regio bij aan de talentontwikkeling in de stad. Het Poppunt Gelderland is een belangrijke voorziening voor deze groep. Makers en podia verschillen in signatuur en oriëntatie, Zo richt Theater De Leeuw zich onder meer op voorbereiding en presentatie van kleinschalige musicals. Arnhem heeft een goed circuit van speelplekken met een gemengde functie, van programmeren en repeteren tot verhuur aan amateurverenigingen.

Een aantal geïnterviewden typeert Arnhem als stad van 'klassieke toneel, dans en muziek, met weinig aandacht en ruimte voor subculturen' waarin de rafelranden van de stad minder gewaardeerd worden dan de gevestigde cultuur. Die mening sluit niet aan bij het hierboven geschetste beeld.

Sociaal-artistiek werken

In de afgelopen periode zijn makers en podia in hun projecten meer gaan werken in een menging van artistieke en sociale doelen. Zij zien het als een uitdaging om in locatieprojecten met lokale communities te werken en daarmee bij te dragen aan de ontwikkeling van de stad.

Enkele voorbeelden van initiatieven van makers en podia rond sociaal-artistieke projecten:

- ❖ Introdans werkt samen met het arbeidsontwikkelingsbedrijf Scalabor en ArtEZ in een voorstelling met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, in het bijzonder mensen met een verstandelijke beperking en senioren. Ook werkt Introdans met inwoners van de wijk Klarendal.
- ❖ Oostpool werkt in het project Future Citizens met asielzoekers.
- ❖ Theater aan de Rijn heeft in samenwerking met het AZC het project Huisgenoten georganiseerd.
- ❖ Theater De Plaats heeft wijkprojecten in Geitenkamp en Presikhaaf.
- ❖ Focus Filmtheater doet maatschappelijke projecten met inwoners van Arnhem Zuid en vluchtelingen.
- ❖ De HipHopHub doet laagdrempelige participatiegerichte activiteiten voor de Hiphop scene.

Amateurkunsten

Arnhem heeft een relatief rijk circuit van amateurkunsten. Waar elders in Nederland de amateurverenigingen onder druk staan lijken deze in Arnhem en regio weliswaar goed stand te houden, maar dat geldt niet voor hun financiële positie.

Dit beeld uit de interviews wordt bevestigd in de monitor van de provincie Gelderland:

*'Gelderland kent relatief veel amateurkunstbeoefenaars, die goed georganiseerd zijn en sterk maatschappelijk betrokken. Ze maken vooral muziek of zingen in een koor. Ze zetten zich bovendien veel in voor de lokale samenleving en voor speciale doelgroepen. Deze verenigingen zijn belangrijk voor een buurt of dorp.'*¹⁵

Het amateurleven is terug te zien in de netwerken van podia en collectieven, waarvan sommigen dit circuit actief opzoeken. Zo organiseert Phion een Dag van de Blazers voor studenten en amateurmusici en het Groot Amateur Project met dans, theater en muziek in Musis.

Samenwerking

Uit de interviews en onze inventarisatie blijkt dat de bereidheid om nieuwe makers te helpen aanwezig is, bij collectieven, de BIS-gezelschappen en podia. De meeste makers die wij gesproken hebben zijn afkomstig van Artez of van MBO Rijn IJssel college en werken met deze opleidingen samen.

Naar onze mening maakt de invulling van de samenwerking echter vaak een ad hoc indruk.

Er wordt weinig gedacht vanuit de keten van talentontwikkeling en langs langere lijnen en in samenhang. De ruimte en financiële slagkracht van elk individueel podium en gezelschap is immers beperkt.

Makers zoeken elkaar graag op waar ze een vergelijkbare signatuur en interesse hebben, maar buiten de eigen discipline lijken zij dat minder te doen. We zien dat als een gemiste kans, omdat kruisbestuiving ook inspireert. Bij de geïnterviewden is er veel waardering voor organisaties en programma's die een verbindende – en kennis-functie hebben, zoals de Cultuur Academy, De Generator, The Hub en de ArtEZ Business Centre. Maar lang niet iedereen kent deze organisaties en profiteert daarvan.

Subsidiemogelijkheden

Makers(collectieven) in Arnhem die aan de weg timmeren doen een beroep op meerjarige (2 of 4 jaar) financiering van de gemeente of op de projectsubsidie-regeling halfjaarlijks, 1 of 2 jaar (zie hoofdstuk 3). De subsidie is volgens hen te laag om de bijdrage aan Arnhem te leveren die ze graag zouden willen. Subsidieëring van een basis of meerjarenvoorziening sluit de mogelijkheid om projectsubsidie van de gemeente te verwerven uit en dat geldt ook van een aantal particuliere fondsen.

De provincie Gelderland heeft een aantal incidentele subsidies afgebouwd, dat heeft een groot gat geslagen in de dekking van projecten en daarmee ook de mogelijkheid om landelijke subsidies van het FPK te matchen.

Makers zijn veel tijd kwijt aan het op projectbasis regelen van financiering voor hun producties. Ruimere mogelijkheden voor meerjarige financiering zal rust en ruimte bieden om producties te ontwikkelen en waar mogelijk collega's te helpen. Ook meer uniformering en vereenvoudiging van criteria zal daarbij helpen. Een algemene ontwikkeling is dat steeds meer culturele instellingen voor een deel van activiteiten ook afhankelijk van de bijdrage van particuliere fondsen. Dat vraagt ook om cultureel ondernemerschap. In ons onderzoek is dat aspect niet meegenomen.

Onzekere huisvesting: behoefte aan betere werkruimte/broedplaatsen

Er is grote behoefte aan betere werkruimte, broedplaatsen en regelvrije plekken. De huisvesting van makers, onder meer BOT, Zu Hause en Arnhemse Meisjes is op de korte termijn onzeker. Zij werken onder matige omstandigheden wat huisvesting betreft. Dit heeft invloed op het makersklimaat voor de podiumkunsten in de paragraaf over huisvesting gaan wij hierop in.

De keten van talentontwikkeling

Bij talentontwikkeling is gebruikelijk te denken in de keten, waarin verschillende categorieën makers worden onderscheiden. Schematisch ziet dit er zo uit, in sommige gevallen sprake van overlap:

Toelichting per categorie:

1 en 2. Kennismaken, Talent ontdekken en ontwikkelen

In deze fase maken jongeren kennis met cultuur op informele plekken, op scholen en in opleidingen. Zij ontdekken hun talenten en gaan daarna -vanuit een intrinsieke motivatie om iets met theater, dans of muziek te doen- gebruik maken van oefenruimtes en studio's en leren zo professionals in de lokale makerscene kennen. Zij zijn vooral op zoek naar netwerk en gelijkgestemden door middel van jams of vooropleidingen. Dit wordt wel de humuslaag genoemd voor talentontwikkeling. Ook de amateurkunst en het werk in de kunstcentra horen hierbij.

3. Studenten en startende professionals

Talenten in deze fase hebben de ambitie om zich als beroepsmuzikant, acteur, danser of anderszins verder te ontwikkelen. Zij volgen daartoe een kunstvakopleiding op HBO- of mbo-niveau of ontwikkelen zich anderszins en gaan daarna op zoek naar mogelijkheden om als zelfstandig maker te kunnen bestaan. Talentontwikkelaars kunnen hen ondersteunen door handvatten te bieden om hun zakelijke en artistieke kwaliteit verder te ontwikkelen en hen te helpen bij het aanvragen van subsidies, beurzen, plaatsing op showcases, nominaties voor prijzen en deelname aan talentontwikkelingstrajecten.

4. Professionals en 'midcareers'

Makers in deze fase zijn professioneel actief: in projecten, producties, binnen gezelschappen of collectieven. In de meeste gevallen als zzp'er, in enkele gevallen in vaste dienst. Hier is de vraag hoeveel midcareers de stad Arnhem en de podiumkunsten instellingen kunnen en willen ondersteunen. Doorstroom is van belang, maar het absorptievermogen van de Arnhemse instellingen is voor deze categorie beperkt. Collectieven maken vaak gebruik van de subsidieregelingen en kunnen zich verder ontwikkelen. In de popsector werken muzikanten, de lokale popsector en de commerciële markt samen.

Grote instellingen als Introdans, Oostpool en Phion richten zich vooral op schakel 3 en 4. Dat geldt ook voor Theater aan de Rijn dat vooral werkt met afgestudeerde makers op HBO -niveau op weg naar verdere professionalisering (schakel 3). Posttheater en Theater De Plaats richten zich m.n. op de derde schakel in de keten. Focus Filmtheater, Introdans, Oostpool en Musisch & Stadstheater werken allemaal met leerlingen van het voortgezet onderwijs, (schakel 2), soms met het primair onderwijs en het MBO.

Werking van de keten en knelpunten

Nagenoeg alle makers en instellingen die we hebben gesproken hebben een rol in het curriculum onderwijs van Artez: het begeleiden van voorstellingen van 1e jaars studenten (BOT), het ontwikkelen van een jaarlijkse voorstelling met 3e jaars studenten (Oostpool), workshops, bieden van stageplaatsen en oefen- en speelruimte. Sommige instellingen bieden coaching en zakelijke begeleiding van talenten, zoals de Hip Hop Hub, Theater aan de Rijn en Theater De Leeuw. Theater De Leeuw werkt zowel met studenten en alumni van MBO Rijn IJssel als met ArtEZ. Je kunt met recht stellen dat de collectieven en instituten van Arnhem zijn vervlochten met de opleiding van ArtEZ.

We maken hieruit op dat studenten aan de opleidingen in Arnhem een rijke leeromgeving hebben, met veel mogelijkheden, zowel bij de BIS-gezelschappen als bij de 'mid career' makers en op de podia in de stad. Maar dat gaat niet vanzelf. Wanneer makers net uit de veilige omgeving van de opleiding komen, of autodidact zijn, moeten ze vooral zélf op zoek naar netwerk en werk. Sommigen lukt dat, zij vinden aansluiting bij producties van één van de BIS-gezelschappen of podia. Voor de alumni van theater, dans en klassieke muziek is het logisch dat zijn voor hun toekomst nationaal en ook internationaal kijken.

De arbeidsmarkt voor uitvoerend kunstenaars is niet eenvoudig. Afgestudeerden van de 'artist educators' richting van ArtEZ hebben meer kansen om in Arnhem en regio om aan het werk te komen. Het lijkt ons wenselijk dat de stad beter profiteert van dit menselijk kapitaal door interessante makers die van de opleiding komen meer kansen te bieden.

Beginnende maker (categorie 2, 3 of 4)

Jaarlijks studeren bij ArtEZ bij toneel tussen de 8 en 10 studenten af. Bij dans zijn dat tussen de 15 en 18 studenten. Bij de Artist Educator zijn dit voor dans tussen 15 en 18, voor theater tussen 12 en 16 studenten.

Knelpunten die door de geïnterviewde makers worden genoemd zijn:

- ❖ Weinig plek voor samenkomst, interactie, gemeenschap, broedplaatsen.
- ❖ Weinig ruimte voor experiment, voor research en development.
- ❖ Weinig fysieke ruimte beschikbaar.
- ❖ Weinig ondersteuning in de zoektocht naar werk, een financiële basis en ruimte.
- ❖ Vertrek naar de Randstad.

Midcareer/professionals (categorie 4):

Alle makers en collectieven die al één of meerdere keren gebruik hebben gemaakt van de twee jarige regeling van de gemeente Arnhem en de meerjarige regeling van het Fonds Podiumkunsten.

Knelpunten:

- ❖ Makers beschikken vaak enkel over tijdelijke ruimte (leegstandsbeheer) en werken onder slechte werkomstandigheden. Andere werkruimten zijn niet/lastig beschikbaar.
- ❖ SLAK: is als bemiddelaar vooral op beeldende kunst gericht, niet zozeer op podiumkunsten.
- ❖ De meerjarige subsidie bijdrage voor gezelschappen is onvoldoende voor een stabiele organisatie en daar ook niet voor bedoeld, waardoor opbouwen van een stevige backoffice niet mogelijk is. De mogelijkheid van een gedeelde backoffice voor makers in Arnhem wordt geopperd, maar geïnterviewden voegen daaraan toe 'je moet het toch zelf doen'. Meerjarige subsidie beperkt de mogelijkheden voor aanvragen projectsubsidies bij gemeente/fondsen.
- ❖ Veel stress vanwege onzekerheid in verwerving van korte projectsubsidies.
- ❖ De categorisering die de gemeente hanteert is niet flexibel, de indeling naar functies biedt weinig ruimte voor interdisciplinariteit en bevordert deze niet.

Aanbevelingen

- ❖ Koester en beloon het relatief rijke circuit van amateurkunsten in Arnhem en in de regio. Dat is van groot belang voor de impact in de samenleving.
- ❖ Verbeter de samenwerking in de keten gericht op het oplossen van de knelpunten:
 - Door het delen van ruimte, kennis, netwerk, en het verbeteren van de ondersteuning van (jonge) makers.
 - Door het aanbod van en de vraag naar repetitie -en werkruimte beter bij elkaar te brengen.
- ❖ Verbeter het vestigingsklimaat voor podiumkunstenaars in Arnhem door startende makers meer subsidie-mogelijkheden en ondersteuning te bieden. Dat voorkomt dat ze na het verlaten van de beschermde omgeving van de opleiding te veel gaan 'zwemmen'.
- ❖ Formuleer als gemeente duidelijker beleidsdoelen op het gebied van talentontwikkeling op basis waarvan keuzes gemaakt kunnen worden in overleg met de instellingen welke en hoeveel veelbelovende makers de stad kan ondersteunen (financieel en/of artistiek).
- ❖ Geef een aantal 'mid career' makers met trackrecord een betere positie en laat hen bijdragen aan de ontwikkeling van Arnhem. Maak hierover afspraken tussen podia en gezelschappen.
- ❖ Gebruik bij het formuleren van nieuw beleid de kennis van onafhankelijke deskundigen zoals nu al gebeurt door de inzet van de Adviescommissie Culturele Subsidies Arnhem bij de beoordeling van subsidie-aanvragen.

A woman with curly hair and glasses is speaking into a microphone. She is wearing a patterned blazer over a dark top. The background is dark with some blurred lights.

6 Programming

Rond programmering hebben we de volgende onderzoeksvragen gesteld:

- Wat wordt er geprogrammeerd (genres) en door wie?
- Is er sprake van overlap, is er afstemming, zijn er lacunes?
- In hoeverre is er sprake van stads brede programmering?

Als we het aanbod van de culturele instellingen overzien dan constateren we dat het aanbod op elk van de (vier) sectoren muziek, muziektheater, theater en dans groot en divers is. Klassieke muziek, opera, popmuziek, repertoiretheater, mime, objecttheater en ervaringstheater, ballet en experimentele dans en niet te vergeten steeds meer interdisciplinair aanbod is in Arnhem zichtbaar. Op de grote podia, maar ook in de wijken, op locatie en in festivals. We zien ook projecten in co-creatie met lokale communities.

In 2023 hebben de geïnterviewde instellingen ruim 1700 voorstellingen getoond en/of gespeeld in de stad en daarbuiten. Door de producerende instellingen werden in dit eerste post-Corona jaar 94 producties gemaakt. In bijlag 2 en de tabel in hoofdstuk 7 geven we inzicht in de aantallen producties en de genres waarop de podiumkunstinstituten zich richten. Het overall-beeld is dat met een groot aanbod een publieksbereik van meer dan 500.000 bezoeken in 2023 werd gerealiseerd. Daarbij past de kanttekening dat het voor de BIS-instellingen cijfers betreft waarin geen onderscheid wordt gemaakt tussen landelijk bereik en het bereik in de stad. Maar landelijk bereik en impact straalt ook af op Arnhem als culturele hub in Oost-Nederland.

Op het gebied van theater, dans en klassieke muziek is er dus sprake van een groot en breed aanbod, zo blijkt uit onze inventarisatie. Dat heeft zeker te maken met de aanwezigheid van de landelijk gesubsidieerde instellingen in Arnhem en de aandacht die er is voor interdisciplinair aanbod van (jonge) makers met die hun aanbod nieuw publiek bereiken. Opvallende uitzonderingen in het aanbod zijn de magere programmering op jazz-gebied en het beperkt aantal grote festivals dat Arnhem kent op het gebied van de podiumkunsten. Daar is wel behoefte aan, de festivals SoulCypher en Hoogte80 zijn succesvolle uitzonderingen.

De culturele sector is voortdurend in ontwikkeling. Sociale media bieden een nieuw podium voor de podiumkunsten, met in potentie een wereldwijd bereik. Illustratief hiervoor is hoe in de Corona-periode met online uitvoeringen van klassieke muziek miljoenen werden bereikt. Tegelijkertijd blijft in het aanbod de 'live ontmoeting' van groot belang. Makers verbinden genres en werken interdisciplinair. Dat vraagt van de podia wel dat ze flexibel zijn in hun programmering, zowel in fysieke als organisatorische zin, maar ook om schaalbaarheid van de podia (en tribunes) om zo makkelijker in te kunnen spelen op trends en ontwikkelingen.

Stadsbrede afstemming?

Over de toedeling van functies naar podia zijn globale afspraken gemaakt tussen instellingen. Musis & Stadstheater heeft de kerntaak om te programmeren voor een breed publiek en daarbij alle disciplines van de podiumkunsten te laten zien. Posttheater en Theater aan de Rijn hebben een meer specialistisch profiel, zij geven aan beducht te zijn voor concurrentie van Musis & Stadstheater. LuxorLive programmeert popmuziek, van groot-schalige dance tot nieuwe bands uit de regio, maar meent ook dat de samenwerking met Musis & Stadstheater beter kan.

Vanuit het perspectief van de stad is het belangrijk dat de instellingen kijken naar het totale aanbod, de lacunes en mogelijkheden om het samen beter en effectiever te doen. Op basis van het uitgevoerde onderzoek constateren we dat er slechts beperkt sprake is van een stads rede programmering, of beter gezegd interconnectiviteit (onderlinge verbondenheid), op het gebied van programmering. Daarbij is enige overlap in aanbod natuurlijk onvermijdelijk. Immers, bezoekers kiezen niet alleen voor een genre maar ook voor de sfeer en ambiance van een podium en ook gezelschappen hebben hun voorkeuren voor podia.

Veel partijen geven ook aan het ontbreken van structurele samenwerking te betreuren. Betere programmatische afstemming draagt bij aan een kwalitatief hoogwaardige maar ook overzichtelijk aanbod van podia en producties waarbij alle publieksgroepen in de stad bediend kunnen worden.

Aanbevelingen

- ❖ Geef vorm aan een stadsbrede programmering. Het aanbod aan zalen, publieksbereik en ambities van de verschillende instellingen is groot, maar niet alle doelgroepen en stadsdelen worden bereikt.
- ❖ Door gezamenlijk een stadsbrede visie te ontwikkelen op het aanbod van podiumkunsten, en keuzes te maken in programmering kan aanbod verrijkt worden en publiekgroepen beter bediend. De gemeente kan hier een regierol in vervullen, maar de culturele organisaties zijn verantwoordelijk voor de concrete invulling.

A photograph of a woman with long blonde hair performing on stage. She is wearing a dark t-shirt and light-colored pants, and is playing a bright green electric guitar. She is singing into a microphone. The background is dark with blue and purple stage lighting. In the bottom left corner, there is a small inset photo of a man wearing a black cap and a white shirt.

7 Publieksoontwikkeling en publieksbereik

Op basis van de verzamelde informatie constateren we dat na de coronajaren het publiek de podiuminstellingen van Arnhem weer weet te vinden. We concluderen dat alle culturele instellingen aandacht hebben voor de doelgroepen die ze willen benaderen, het publieksbereik en de omvang van het publiek. De organisaties zetten hiertoe een brede mix van instrumenten in. In de tabel hieronder geven we per organisatie een overzicht van het publieksbereik.

Organization	Genre	Doelgroep	Toelichting	Bereik 22 / 23
Arnhemse Meisjes	Dans	Families, dans en festival liefhebbers	Kleinschalige duetten op ongebruikelijke plaatsen	4.450 / 3.500
Muziektheater BOT	Muziektheater	Theaterfestival publiek, niet-theaterbezoekers	Creëert locatievoorstellingen, en speelt veel op theaterfestivals in Nederland en daar buiten	7.107 / 5.256
De Plaats	Locatietheater	Locatietheater, omwonenden	Onbekend	2.145 / 2.604
Festival Hoogte80	Theater	Cultuurminnaars, wijkbewoners en uitgaanspubliek	Het festival heeft 3 instaptredes voor publiek: laag, als introductie aan theater, midden, voor kenners, en hoog, voor cultuuraanbidders. In 2022 voerden ze 'pay what you can' in.	Min. 23.560 / onbekend
Festival Keys to Music	Pianomuziek	Dertigers en veertigers, studenten en gezinnen	Gebruik van gevestigde marketingmethoden via de kanalen van partners, spelende artiesten en advertenties.	Nvt / onbekend
Focus Filmtheater	Film	Liefhebbers internationale/ kwaliteitsfilm en filmfestivals	Bezoekers zijn veelal, hoogopgeleid, midden/ hoog inkomen. Ter verbreding biedt men divers en meertalig aanbod.	116.983 / 164.241
HipHopHub	Hiphop	Klassieke hiphopliefhebbers, jongeren	Produceert festival Soulcypher, en bereikt jongeren via laagdrempelige en participatiegerichte voorstellingen.	Onbekend
Introdans	Dans	Dansliefhebbers, jongeren en maatschappelijk kwetsbaren in projecten	Het publiek in de leeftijdscategorie 41-55 (42%), vaak middel/hoog opgeleid (40%). Verzorgen ook veel projecten buiten het theater. (Scholen, zorginstellingen)	63.537 / 75.120
Kompagnie Kistemaker	Theater	Festivalbezoekers, 15-35 jaar. Theaterliefhebbers 35-55 jaar	Onbekend	300 / 2875

Organization	Genre	Doelgroep	Toelichting	Bereik 22 / 23
LAVA	Dans	Dansliefhebbers, jongeren en beoefenaars	Lava bereikt de doelgroep via kanalen partners, sociale media en advertenties	2.200 / 4.400
Musis & Stadstheater	Popmuziek	Breed en divers publiek, passend bij de regio	Bestaand publiek, jongeren & kinderen, binden incidentele bezoekers	107.037 / 118.000
Oostpool	Theater	Geëngageerde jongeren. Nieuw en divers publiek	Sociaal relevante producties, gericht op jong publiek.	105.062 / 78.852
Phion	Symfonische Muziek	Liefhebbers van symfonische muziek	Drie publieksgroepen: Klassieke Cultuurliefhebbers (50% publiek), Weelderige Cultuurminnaars en Proevende Buitenwijkers (25% publiek) Culturele Alleseters (25%)	77.699 / 113.581
Poppodium LuxorLIVE	Popmuziek	Breed publiek aan muzikliefhebbers	LuxorLive biedt alles van dance tot rock en hiphop, een plek te waar alle Arnhemmers voor muziek naartoe kunnen	90.917 / 95.873
Posttheater	Comedy, cabaret, kleinkunst	Liefhebbers comedy en kleinkunst	Naast bestaand publiek bieden ze nu ook een virtueel ticket aan. Willen via een programma op zorginstellingen kwetsbare groepen bereiken	16.372 / ong. 23.500
Theater ad Rijn	(Experimenteel) Theater	Jongeren, kinderen, nonformals, avontuurlijken	Veel jong publiek: 50% bezoekers onder de 35 jaar. Om het theater toegankelijker te maken werd 'pay what you can' ingevoerd	3.927 / 4.709
Theater de Leeuw	Musical en (muziek)theater	Jongeren vanaf 14 jaar, studenten en volwassenen	Onbekend	Onbekend
Zijlmakerij	Toneel	Breed, divers publiek, zowel Onervaren als kenners	Onbekend	Onbekend
Zu Hause	Theater	Postmaterialisten en Cosmopolieten	Jong, actief en gedreven publiek tussen de 18 en 35 jaar, vakpubliek, beginnende makers en mid-careers	3.000 / 3.600

Deze tabel is opgesteld op basis van de informatie van de instellingen. Veel organisaties vullen publieksbereik op hun eigen manier in. Dit maakt een onderlinge vergelijking van doelgroepen en publieksbereik moeilijk. Een uniforme methode voor het vergaren en presenteren van publieksgegevens is naar onze mening wenselijk.

De organisaties bereiken hun publiek via de reguliere kanalen zoals advertenties, Driehoeks borden, persaandacht, eigen nieuwsbrieven, mond op mond reclame en de sociale media. Maar ook rond voorstellingen, producties en projecten, bijvoorbeeld door workshops, inleidingen en 'after talks'.

Sommige gezelschappen, zoals BOT en Arnhemse Meisjes, richten zich heel specifiek op bezoekers van internationale theaterfestivals (Oerol, de Parade, Karavaan) en op het maken van locatievoorstellingen. De locatievoorstellingen kunnen ook tot stand komen in co creatie met inwoners (wijkproject Thuislaaf van De Plaats). De HipHopHub/Soul Cypher richt zich op de groeiende brede hiphop community in Arnhem, een laagdrempelige cultuur waarin makers en bezoekers deel uitmaken van één community. LuxorLive programmeert voor een breed Arnhemse publiek van populaire dance in de Coberco fabriek tot nieuwe bandjes uit stad en regio in de kleine zaal. De grotere (BIS)instellingen besteden aandacht aan gericht doelgroepenonderzoek op basis waarvan ze hun strategie voor publieksontwikkeling formuleren. Dat is ook een specifiek onderdeel van de subsidievoorwaarden van het Ministerie van OCW. De publieksonderzoeken gaan uit van verschillende uitgangspunten en indelingen (zoals het Culturele Doelgroepen Model, Whize, ECM). Kleinere instellingen baseren zich bij publieksbereik vooral op hun ervaring en praktijkinzichten, ook omdat de menskracht en middelen ontbreken om het anders te doen.

De meeste podia in Arnhem kiezen behalve voor het programmeren van podiumkunst ook voor andere taken, zoals coproduceren, talentontwikkeling, educatie en het uitvoeren van sociaal-artistieke projecten. Muis & Stads-theater heeft een brede programmeringstaak en toont nagenoeg alle podiumkunsten vanuit een brede publieksbenadering. Het wil ook een diverser en jonger publiek bereiken door te coproduceren met (huis)gezelschappen en het beschikbaar stellen van de nieuwe kleine zaal (vlakke vloer) aan jong talent. Arnhem kent meerdere podia die productiefaciliteiten bieden en vaak een eigen doelgroep hebben: Theater aan de Rijn (ontwikkelinstelling, gericht op opkomende makers en jong publiek), Theater de Leeuw (kleinere musicals, amateurs), Zu Hauze (interdisciplinair) en Hiphophub/Soulcypher (hiphop), Focus Filmtheater (film liefhebbers), Posttheater (cabaret en kleinkunst) en LuxorLive (breed poppubliek en niches). De meeste van deze instellingen produceren én programmeren en besteden veel aandacht aan het bereiken van nieuwe doelgroepen.

Nagenoeg alle instellingen verzorgen dus educatieprojecten in Arnhem en in de randgemeenten (soms ook landelijk) die een belangrijke rol spelen bij de publieksontwikkeling. Zo zijn Introdans en Oostpool al jaren voortrekkers op het gebied van (nieuwe vormen van) educatie. Filmtheater Focus heeft een groot bereik in de doelgroepen die zij bedient met haar programmering, thematische festivals en (educatie) projecten.

In zijn algemeenheid kan dus worden gezegd dat de Arnhemse podiuminstellingen een groot en breed publiek bereiken. Arnhem kent ook specifieke subculturen, zo groeit er rond Theater aan de Rijn een community van makers en publiek dat geïnteresseerd is in innovatieve, experimentele vormen van programmeren. Er zijn grote verschillen te zien in omvang, schaal en publieksbereik bij de podia en makers: het aantal bezoekers varieert van 100 tot 120.000 bezoekers per jaar. Die grote bandbreedte zegt iets over de diversiteit van de sector.

De meeste instellingen spreken de ambitie uit om een meer divers publiek te bereiken. Het uitspreken van die ambitie is niet voldoende, het vraagt om concrete plannen en daar is bij een flink aantal instellingen nog wel winst te behalen. Het ontbreekt ons echter aan inzicht om daar per instelling een oordeel over te geven.

Aanbevelingen

- ❖ Een gedeelde aanpak voor publieksbereik en –ontwikkeling ontbreekt.
We menen dat het belangrijk is dat de gemeente hierover beleid formuleert. Van instellingen mag worden gevraagd om in hun plannen aan te geven wat hun doelstellingen zijn op het gebied van publieksbereik, publiekssegmentatie en de impact die ze willen realiseren. Als daar overeenstemming over is dan is het toetsen van resultaten eenvoudiger.
- ❖ Er is veel kennis aanwezig, maar niemand heeft het overzicht over de sector. Dat geldt voor publieksbereik maar ook breder. Dat maakt datagedreven werken vanuit een gemeenschappelijke informatiepositie lastig en ook de vertaling van de kennis naar de uitvoeringspraktijk (disseminatie) blijft daardoor achter. De centrale uitdaging hiervoor is versterken van de culturele intelligence: kennisdeling, die nodig is voor ontwikkeling, besluitvorming en uitvoering.
- ❖ Een belangrijke uitkomst van ons onderzoek is dus dat er bij de culturele instellingen in Arnhem weinig gedeelde kennis is over publiek en publieksonderzoek. Als de gemeente Arnhem zoveel mogelijk Arnhemmers (breed, divers en toegankelijk) wil bereiken met kunst en cultuur kan een gezamenlijke aanpak helpen: Maak op stedelijk niveau afspraken over welke doelgroepen door wie het beste kunnen worden bereikt.

*In Rotterdam is door Rotterdam Festivals een aanpak ontwikkeld waarbij voor alle (structureel gesubsidieerde) instellingen vraag en aanbod in kaart werd gebracht met behulp van het **Culturele Doelgroepen Model (Whize)**. Elke organisatie krijgt jaarlijks een publieksanalyse van de culturele doelgroepen die zij bereikt. Instellingen kunnen hun eigen bereik vergelijken met andere instellingen (benchmark) en krijgen suggesties voor samenwerking met andere instellingen en voor verbreding of versterking van het publiek. Los van de typeringen van de persona's, die leiden tot veel discussies, heeft het Culturele Doelgroepen Model het gesprek over publiekbereik geprofessionaliseerd (één taal) en helpt het om keuzes te maken: welke instelling kiest voor welk publiek? Het Culturele Doelgroepen Model is een exportproduct geworden, o.a. in Utrecht en Den Haag wordt het gehanteerd. Ook individuele instellingen in Arnhem zoals Phion gebruiken dit model al.*

8 Accommodaties

De gemeente Arnhem heeft in de afgelopen periode flink geïnvesteerd in cultureel vastgoed, zoals in de renovatie van Musis (25 miljoen) en de vernieuwbouw van het Stadstheater (ca.75 miljoen). Theater aan de Rijn heeft een voorstel voor uitbreiding met een nieuwe zaal bij de gemeente ingediend. Oostpool en Introdans ontwikkelden plannen voor repetitieruimtes. De gemeente en de provincie Gelderland hebben daarvoor een bijdrage toegezegd.

Veel geïnterviewden noemen het cultuurbeleid van de gemeente Arnhem daarom vooral 'vastgoedbeleid'. In de gesprekken komt een aantal knelpunten aan de orde:

- ❖ De huisvesting van veel makers, zoals BOT, Arnhemse Meisjes en Zuhause is op korte termijn onzeker, en vraagt om oplossingen.
- ❖ Veel jonge makers en gezelschappen werken in gebouwen die vallen onder leegstandsbeheer: zonder verwarming, niet duurzaam, waarbij de veiligheid te wensen overlaat en opgeslagen materialen en installaties niet te verzekeren zijn.
- ❖ Er is een tekort aan passende werkruimte voor jonge makers en gezelschappen, van dans tot theater, muziek, en voor de groeiende hiphop scene.
- ❖ Er is grote behoefte aan 'regelvrije' ruimtes en broedplaatsen: ruimten voor korte of langere tijd met zo min mogelijk protocollen en belemmerende systemen voor de professionals, met een 'hub-functie' die uitnodigt tot uitwisseling, samenwerken, kennisdeling en discipline-overstijgende samenwerking. Redelijk geprijsde huisvesting, waarin faciliteiten als verwarming, opslag en dergelijke geregeld zijn.
- ❖ Meerdere makers zijn actief in educatieve en/of participatieprojecten. Ook die passen in een broedplaats en bieden meerwaarde voor de ontwikkeling in de directe omgeving van de broedplaats.
- ❖ In Arnhem is nergens de verantwoordelijkheid belegd voor het verzamelen van kennis over beschikbare (tijdelijke) ruimte voor podiumkunsten en de verdeling ervan zoals in andere steden (o.a. Rotterdam en Enschede). SLAK is vooral actief met ateliers voor beeldende kunst.
- ❖ De vraag is welk vastgoed de gemeente nog zelf in beheer heeft en of de gemeente met een cultureel doel, aansluitend bij de stedelijke ontwikkeling, vastgoed zou willen verwerven of ontwikkelen.
- ❖ De zorgen voor de ene partij kunnen niet uitgeruild worden tegen de kansen van anderen, maar de vraag is wel om samenhang en heldere politieke keuzes. Twee actuele situaties komen in veel gesprekken aan de orde. We gaan daar nader op in.

Theater aan de Rijn en Musis & Stadstheater

Theater aan de Rijn ambieert een extra nieuwe zaal omdat er momenteel ruimtegebrek is voor de voorstellingen en repetities van hun eigen productiehuis.

De organisatie meent dat gebruik van de nieuw te bouwen vlakke vloerzaal van het Stadstheater het ruimtegebrek niet zal oplossen, omdat "hun" makers qua ontwikkeling nog niet toe zijn aan spelen in een schouwburgzaal, en ook dat het verschil in sfeer en makers cultuur met het Stadstheater te groot is.

Het Stadstheater geeft aan dat zij nu een vlakke vloerzaal bouwen die juist geschikt is voor jonge makers en die ook bijdraagt aan de diversiteit van het aanbod. Beide instellingen menen dat het niet eenvoudig is om afspraken te maken over gebruik en programmering van die zaal, over de zeggenschap, risico's en kosten. In hoeverre daar al veel in is geïnvesteerd is niet duidelijk.

Wij menen dat het belangrijk is om dit vraagstuk te bezien vanuit het perspectief van de samenhang in de keten. Vlakke vloerzalen zijn ontstaan uit de wens om uit het lijsttoneel te stappen, om meer interactie te hebben met publiek en zijn daarmee uitermate geschikt als podium voor jong talent, dat zich doorontwikkelt uit de productiehuis-omgeving. Jonge makers trekken bovendien jong en divers publiek aan, een wens die wordt geuit door het Stadstheater.

Op een aantal plekken in het land, zoals bij ITA, Theater Rotterdam en Het Nationale Theater (HNT), loopt de doorstroming van jonge makers van productiehuis-podium naar vlakke vloer soepel omdat er wordt gewerkt in samenhang. Dat is eenvoudiger omdat de verantwoordelijkheid voor zalen, eigen gezelschappen en talentontwikkeling in een hand liggen, zodat het toch mogelijk is om zalen een eigen signatuur te geven (bijvoorbeeld Zaal 3 van het HNT).

Maar ook op andere plekken (Frascati en Theater Bellevue) loopt, zonder de eigendomsverhoudingen te veranderen, de samenwerking tussen Schouwburg en productiehuis soepeler.

Plannen repetitiegebouw van Introdans en Oostpool

Nadat gezamenlijke huisvesting van het Stadstheater Arnhem, Oostpool en Introdans in 2021 niet haalbaar bleek te zijn, hebben Introdans en Oostpool plannen gemaakt voor een gezamenlijk repetitiegebouw. In 2023 deed de provincie Gelderland de toezegging te willen investeren in nieuwe huisvesting van deze beide BIS-gezelschappen. Ook de gemeente heeft in dat kader toezeggingen gedaan.

Nadrukkelijk is de wens geuit door de gezelschappen om het repetitiegebouw te huisvesten in de omgeving van het Stadstheater waardoor kan worden bijgedragen aan een aantrekkelijk cultureel cluster in het centrum. Ten tijde van deze analyse vindt overleg plaats over deze plannen tussen de gemeente en de instellingen.

Met de lopende vernieuwbouw van het Stadstheater wordt door de gemeente herstel van de relatie met de binnenstad beoogd en het realiseren van een 'culturele as' in de stad van Muis – Stadstheater – Eusebiuskerk – Focus Filmtheater – Theater aan de Rijn – Rozet – ArtEZ – tot Museum Arnhem. Mogelijk gezamenlijke huisvesting van de beide gezelschappen past in deze gedachte. Maar niet alleen de grote instellingen, ook de (jongere) makers en de midden categorie zijn onderdeel van de culturele infrastructuur en verdienen een plek te krijgen in de stedelijke ontwikkeling en de ambities van de stad op het gebied van huisvesting en vastgoed.

Aanbevelingen

- ❖ De vraag van Theater aan de Rijn om een nieuwe zaal is niet los te zien van de komst van een nieuwe vlakke vloer in het Stadstheater. Vanuit het perspectief van versterken van de keten en de maatschappelijke en culturele meerwaarde is samenwerking een eerste prioriteit, zodat niet het gevaar ontstaat dat twee vlakke vloerzalen in de stad op elkaar gaan parasiteren.
- ❖ Zowel Theater aan de Rijn (productiehuis) als het Stadstheater willen bijdragen aan het makers klimaat in de stad. Beide instellingen zijn belangrijk als middel om makers en publiek met elkaar te verbinden en ook complementair. Zo bezien is er een gemeenschappelijke kans. Samen gebruiken en programmeren van de vlakke vloer kan leiden tot vernieuwing van het aanbod en publiek, en in groei van de makers. Dat vraagt wel om te investeren in duidelijke samenwerkingsafspraken over beschikbaarheid, risico's en resultaat, en de waarde toevoeging voor elk van de partijen ook zonder dat ze daarmee hun eigen identiteit hoeven op te geven. De gemeente kan een belangrijke rol spelen in het tot stand brengen van die afspraken.
- ❖ Gezamenlijke huisvesting maakt zowel Oostpool als Introdans beter zichtbaar door (openbare) repetities, activiteiten op het gebied van cultuureducatie en participatie, workshops, randprogrammering etc. Werken en denken in samenwerking kan bijdragen aan de culturele en maatschappelijke positie van de gezelschappen, vergroot de 'ontmoeting' tussen publiek en makers en brengt een nieuwe dynamiek in de stedelijke omgeving. Dat sluit aan bij recente adviezen van de Raad van Cultuur en voornemens van de Minister van OCW. Wij pleiten voor keuzes waarbij het vraagstuk van vastgoed wordt gezien in het perspectief van de hele keten van (podium)instellingen dat zich uitstrekt van broedplaats tot grote zaal.
- ❖ Combineer de huisvestingsvraagstukken van de grote instellingen met de ruimtebehoefte van kleinere en middelgrote instellingen aan repetitie- en presentatieplekken.
- ❖ Beleg de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van kennis over beschikbare (tijdelijke) ruimte voor podiumkunsten centraal en borg dat in een digitaal platform.
- ❖ Geef verder vorm aan cultureel vastgoedbeleid aansluitend bij de stedelijke ontwikkeling.

Uit de benchmark van steden (bijlage 5) blijkt dat bij de meeste steden sprake is van wens naar meer repetitieve ruimte en broedplaatsen en dat daar ook actief beleid op wordt gemaakt. Zo stelt Enschede zich tot doel om in de periode 2024-2030 jaarlijks gemiddeld 1700m² aan nieuwe creatieve werkruimte te realiseren, voor tenminste 5 jaar. Ook Arnhem heeft in het Plan van aanpak Huisvesting Culturele en creatieve sector 2021-2024 ingezet op het realiseren van 12.000 m² werkruimte voor culturele en creatieve professionals.

- ❖ Bij grote investeringen in vastgoed is het van belang dat naast de individuele belangen van de betrokken instelling(en) ook wordt gekeken vanuit een ander en breder kader. De volgende perspectieven spelen dan een rol:
- Financiële gevolgen van keuzes voor de investeringsruimte bij de podiuminstellingen als totaal op korte en langere termijn.
 - De urgentie en meerwaarde voor de betrokken instellingen voor hun positie in de BIS.
 - Meerwaarde van te maken keuzes en de impact daarvan voor Arnhem als culturele hoofdstad van Oost-Nederland.
 - De bijdrage aan talentontwikkeling en makers klimaat en aan de samenhang van de totale keten.
 - De bijdrage aan een aantrekkelijk en onderscheidend programma-aanbod voor lokaal, regionaal en landelijk publiek.
 - De planologische benadering: welke functies en waar te concentreren ook in relatie tot grote stadsontwikkelpojecten zoals Spoorzone en Cultuur in Zuid.

Tot slot: kijk naar alternatieven en voorkom tunnelvisie: beoordeel de voorliggende plannen in het bredere kader dat hiervoor is geschetst.

A photograph of a man and a woman performing live music in a studio. The man, in the foreground, wears a white baseball cap and a black t-shirt, and is playing a keyboard. The woman, in the background, has long brown hair and is singing into a microphone. The scene is lit with warm, golden light, and there are stage lights visible in the background.

9 Samenwerking

We hebben in eerdere hoofdstukken een gemengd beeld geschetst van de samenwerking tussen podia en makers in de stad. In een aantal gevallen verloopt die succesvol, bijvoorbeeld als er sprake is van een vergelijkbare signatuur en interesse. Podia zoals Muis & Stadstheater Arnhem, LuxorLive en Posttheater stemmen met elkaar af. Phion, Oostpool en Introdans hebben ook succesvol samengewerkt in de producties Kogelvis (2016) en Midzomernachtsdroom (2022). Organisaties die een verbindende rol vervullen rond samenwerking zijn ArtEZ en Theater aan de Rijn (talentontwikkeling), De Generator (regionaal) en de Cultuuracademy (zakelijk leiderschap). Maar het oordeel over de samenwerkingen is niet altijd even positief. Er zijn zorgen over de reikwijdte, de continuïteit van de samenwerking en over de wederkerigheid.

In deze paragraaf gaan we in op succes- en faalfactoren rond samenwerken in de culturele sector. Deze tijd vraagt om samenwerken: veel (jonge) makers werken discipline-overstijgend en zien hoe samenwerking kan leiden tot kruisbestuiving. Geen enkele podiumkunst-organisatie in Arnhem kan de integrale vragen rond talentontwikkeling, programmering of publieksbereik op eigen kracht oplossen. Laat staan dat de grotere uitdagingen waarmee de culturele sector in de samenleving op dit moment wordt geconfronteerd door één organisatie opgelost kunnen worden. Dat besef komt ook in veel gesprekken terug.

Samenwerking is dus juist nu noodzakelijk, maar daarmee nog niet vanzelfsprekend. Het vraagt immers om de durf om een deel van de eigen autonomie op te geven in het vertrouwen dat je er meer voor terugkrijgt. Concessies doen aan je eigen signatuur is lastig en al helemaal als je elkaar niet echt begrijpt. Vaak blijkt niet een inhoudelijk verschil van inzicht het probleem, maar juist de verwarring die ontstaat door verschillen in verwachting en perceptie. Alleen de bereidheid om samen te werken is niet voldoende, het vraagt ook om een strategie en doordachte werkwijze. Er zijn veel samenwerkingsvormen die variëren in intensiteit en reikwijdte: van het eenmalig beschikbaar stellen van een zaal voor 'om niet' tot intensieve coproducties, samenwerken als een "way of life". Elke samenwerking is uniek, maar op basis van onze ervaring zien we dat er steeds een aantal factoren van belang zijn voor het succes ervan.

Hieronder volgen aanbevelingen voor (goede) samenwerking:

Aanbevelingen

❖ *Schep duidelijkheid over de motieven*

Het is belangrijk om duidelijkheid te hebben over de (rationele) motieven zijn samenwerken, zoals:

- Sterker staan rond talentontwikkeling (ketenintegratie) of samenwerken met andere sectoren.
- Samen ontwikkelen van kennis bijvoorbeeld rond publiek en publieksbereik.
- Omgaan met externe druk, vanwege een appél van de samenleving of de politiek.
- Profiteren van kostenvoordelen, zoals het gezamenlijk delen van ondersteunende diensten, een wens die vaak terugkwam in de gesprekken.

❖ *Enkel rationale motieven volstaan niet*

De rationale motieven verklaren slechts ten dele de keuze voor het aangaan van samenwerking. Persoonlijke motieven worden in analyse en onderhandelingen vaak vergeten, terwijl juist overtuigingen en drijfveren vaak sterk bepalend zijn bij de hoofdrolspelers: emoties, schrikbeeld, vertrouwen, je positie?

❖ *Vorm volgt functie*

Op meerdere plekken in de culturele sector is voor verregaande samenwerkingsverbanden gekozen. In Amsterdam (ITA), Rotterdam (Theater Rotterdam) en Den Haag (Het Nationale Theater) heeft dat geleid tot fusies waarbij programmeren, produceren en talentontwikkeling in één hand ligt. Soms na veel turbulentie en een lang integratieproces heeft dat bijgedragen tot instellingen die vanwege hun bereik een belangrijke rol kunnen spelen in de stad. Het is geen pleidooi voor fusie, maar om gericht te kijken naar stevig, niet vrijblijvende samenwerking op functioneel gebied. We noemen enkele voorbeelden.

Station Noord is een samenwerkingsverband van 13 podiumkunsten organisaties (groot en klein) van de drie Noordelijke provincies, gericht op talentontwikkeling en het geven van een impuls aan het artistiek klimaat in het Noorden. Sinds 2017 zijn er ruim 30 talenten die een driejarig traject doorlopen hebben, beginnende theatermakers, maar ook productieiders. Makers maken een voorstel dat door een van de instellingen wordt geadopteerd en daar tijd en geld in steekt. Station Noord wordt (deels) gefinancierd door de drie noordelijke provincies en krijgt geld als ontwikkelinstelling. Het succes van het samenwerkingsverband ligt in het feit dat alle partijen doordrongen zijn van het belang van een sterke culturele infrastructuur in het Noorden. Er veel is geïnvesteerd in vertrouwen en er sprake is van een professionele maar “lean and mean” organisatievorm.

Ook **de Generator** is een initiatief genomen door een aantal podiumkunstinstanties in 2021, dat zich richt op ontwikkeltrajecten voor zakelijke helden en talenten in de culturele sector van Oost-Nederland. Een aantal culturele instellingen in Arnhem zijn daaraan verbonden. De Cultuur Academy heeft de programmaleiding en het groeit uit tot een duurzaam initiatief.

❖ **Kies de juiste bestuursvorm bij het samenwerkingsverband**

De eisen die aan het besturen van een samenwerkingsverband worden gesteld hangen ook af van de fase waarin het samenwerkingsverband zich bevindt (bijvoorbeeld startend of gevestigd) en de achterliggende ambities.

Zo werken de grote culturele instellingen van Arnhem samen binnen het Cultuur Netwerk Arnhem (CNA) met een lichte vorm van coördinatie. Het CNA wordt gezien als een nuttig netwerk om bij te praten en kennis te delen, maar het is niet als de plek waarvan veel impulsen uitgaan voor de sector.

Daar waar de ambities en belangen groter zijn vraagt de besturing/regie meer zorg en aandacht. Denk aan de onderlinge rolverdeling, de verrekenafspraken, wijze van besluitvorming, planning en contracteren en vooral overeenstemming over de gewenste impact en waarde toevoeging.

❖ **Van samenwerken tot interconnectiviteit**

We pleiten voor samenwerking die verder reikt dan het individueel belang, voor interconnectiviteit waarbij partijen toegevoegde waarde maken. Het betekent verbinding aangaan met elkaar maar ook met andere sectoren en domeinen, waaronder vastgoed, economie en het sociaal domein. De huidige subsidie-systematiek maakt samenspel niet eenvoudig. Immers culturele instellingen zijn elkaars concurrent bij het aanvragen van subsidies en dat belemmert duurzame samenwerking, ook als nut, urgentie en noodzaak wel gezien wordt. Door in de toekomstige financieringssysteem niet alleen in te zetten op individuele instellingen maar ook op de inzet van het collectief, en door het beschikbaar stellen van middelen voor een supportstructuur kan daar verandering in komen.

In sommige gesprekken kwam de wens naar voren om een gezamenlijke backoffice in te richten voor de ondersteunende diensten (P&O, finance, huisvesting en facilities). Onze ervaring is dat dit soort initiatieven moeizaam gestalte krijgen, leiden tot ingewikkelde vormen van doorberekening van diensten en weinig kostenvoordelen opleveren. Interessanter lijkt het als grotere instellingen bereid zijn om kleinere collega's op deze punten te adopteren en te ondersteunen. Er gaat een wederkerigheid van deze vorm van samenwerken uit: uitwisselen van nieuwe ideeën en investering in ontwikkeling en publieksbereik: Each one, teach one. Dat draagt bij aan interconnectiviteit.

❖ **Rol van de gemeente en de instellingen**

Opvallend is dat de gemeente in gesprekken vaak wordt genoemd als dé partij die een belangrijke rol kan spelen in het vormgeven van samenwerkingsverbanden, met het overheersende gevoel dat de gemeente daarin te terughoudend is geweest in de afgelopen jaren.

- ❖ Nu is er sprake van een paradox als het gaat over de sturing van overheden rond cultuur. De wens voor meer sturing loopt niet altijd parallel met de bereidheid van instellingen om ook regie te ontvangen. Ook bleek in veel gesprekken dat regelingen, beleidsnota's en initiatieven van de gemeente Arnhem in het veld onvoldoende bekend zijn. De beleidsambitie op het gebied van het beschikbaar stellen van repetitieruimte en broedplaatsen is daarvan een goed voorbeeld.

De overheid staat voor de uitdaging om haar instrumenten intelligent, spaarzaam en effectief in te zetten zonder te treden in de artistieke autonomie. Maar soms schaadt te veel behoedzaamheid. Van de gemeente Arnhem mag worden verwacht dat de instrumenten die ze heeft ook inzet, zoals financiën, regelgeving en haar informatiepositie. De gemeente kan normen stellen en samenwerking als voorwaarde stellen voor subsidie of cofinanciering aan de instelling en toezien dat daar ook effectief op wordt gemonitord. Ze kan het initiatief nemen voor het ontwikkelen van een effectieve overlegstructuur en regelmatig participatiebijeenkomsten organiseren met het veld. Maar daarvoor is ook commitment nodig van de podiuminstellingen.

De grote culturele instellingen (sterke schouders) mogen worden uitgenodigd om het voortouw te nemen rond samenwerking. Laten we een voorbeeld noemen zoals dat voortkomt uit de SWOT-analyse: Theater aan de Rijn wil meer ruimte voor het ontwikkelen van talenten, het Stadstheater spreekt de wens uit om met de (nieuwe) vlakke vloer bij te dragen aan vernieuwing van de podiumkunsten en talentontwikkeling.

Vanuit ons perspectief gezien een kans om meer samenhang te brengen in het aanbod in de stad door te investeren in effectieve samenwerking.

10

Benchmark met vijf gemeenten

In deze sectoranalyse hebben wij een *benchmark* uitgevoerd waarin we Arnhem met vijf andere gemeenten hebben vergeleken: Groningen, Nijmegen, Tilburg, Zwolle en Enschede. Dit levert interessante inzichten. In bijlage 5 geven we een overzicht per gemeente. Hieronder vatten we de resultaten samen rond de thema's die in ons onderzoek aan de orde komen.

- ❖ Geen van de vijf gemeenten heeft specifiek beleid voor de podiumkunsten; meestal is er generiek beleid neergelegd in cultuurnota's en uitvoeringsprogramma's. Alle benadrukken het belang van goede podiumvoorzieningen in de gemeente.
- ❖ De gemeenten Nijmegen, Zwolle en Enschede zetten specifiek in op talentontwikkeling. Enschede heeft recent 100.000 euro gereserveerd voor dit doel en een 'handgeld loket' geopend, Zwolle heeft de financiële ruimte voor makers en gezelschappen in het middensegment vergroot.
- ❖ Groningen geeft gericht ondersteuning aan de keten van podiumkunsten o.a. op het gebied van gezamenlijke huisvesting van podiumkunsten. Tilburg kijkt naar de pluriformiteit van het aanbod en ondersteunt beginnende makers. Zwolle heeft een goed aanbod in de Urban talentontwikkeling, maar vreest dat dit zal verschrompelen als de financiële ondersteuning ervan niet structureel wordt.
- ❖ De wijze waarop de prestaties van de podiumkunsten worden getoetst wisselen. Enkele gemeenten geven aan eerder kwalitatief, op impact te toetsen, dan op kwantitatief bereik. Nijmegen en Tilburg willen naar een gezamenlijke aanpak van publieksonderzoek en bereik (Whize).
- ❖ De gemeenten kennen allen structurele overleggen en samenwerkingen met de sector. Enschede noemt als aandachtspunt dat deze overleggen niet voor iedereen toegankelijk zijn en organiseert als aanvulling drie keer per jaar open netwerkbijeenkomsten. De wisselwerking van het culturele veld met de stad wordt redelijk positief beoordeeld, maar moet wel gestimuleerd worden.
- ❖ In alle gemeenten spelen investeringen in de podiumkunsten een belangrijke rol. Groningen investeert in De Nieuwe Poort (nieuwe Oosterpoort) en de Kunstwerf (makers plek). Nijmegen renoveert de schouwburg en investeert in Nyma Werf, en poppodium Merleyn heeft zelf nieuwbouw gefinancierd. In Enschede hebben de instellingen in het muziekkwartier (Kaliber, Metropool en Wilminktheater) en Jeugdtheater Sonnevand en Concordia huisvestingsplannen gepresenteerd. De gemeente Tilburg investeert in verduurzaming van de podia en wil de capaciteit van podia uitbouwen. Recent is dat gebeurd bij poppodium 013 en er is een verbouwing gaande bij De Nieuwe Vorst.

Twee onderwerpen diepen we uit:

- ❖ *Keuze cultuurplan systematiek*

In een aantal gemeenten is gekozen voor een lokale BIS: door de G4 steden, door Groningen, Eindhoven en Zwolle. BIS instellingen zijn van belang voor de culturele infrastructuur in de stad en krijgen daarom een meerjarige subsidie. In Groningen en Utrecht krijgen de BIS instellingen subsidies voor 8 jaar, op basis van een beleidsplan dat door onafhankelijke deskundigen wordt beoordeeld. Dat biedt rust en kansen voor jonge makers en midcareers om door te groeien het maakt voor talent aantrekkelijker om zich in de stad te vestigen. Elke vier jaar vindt een midterm-sector verkenning plaats die kan leiden tot aanpassingen en ruimte voor ontwikkeling van nieuwe instellingen/initiatieven. De prestaties worden gemonitord en na 8 jaar wordt opnieuw gekeken naar de inrichting van het stelsel.

De gemeente Zwolle is 2023 gestart met de Zwolse Basisinfrastructuur waarin plek is voor 7 instellingen. In 2024 hebben alle culturele instellingen een subsidie aanvraag kunnen doen voor onderscheiden functies, die door een onafhankelijke commissie zijn beoordeeld. Op basis daarvan worden keuzes gemaakt voor de instellingen die tot de Zwolse basisstructuur horen in de periode 2025-2028.

- ❖ *Verschillen in adviesmodellen*

Het organiseren van de juiste deskundigheid is belangrijk in de sector. In een aantal steden is er voor de monitoring en advisering een Kunstraad ingesteld (Groningen, Amsterdam en Eindhoven). Voordeel daarvan is dat er veel (lange)termijn kennis wordt opgebouwd, maar het is een kostbare voorziening. In andere steden wordt een ad-hoc commissie ingesteld voor de beoordeling van meerjaren aanvragen, bijvoorbeeld

in Utrecht, Den Haag, Rotterdam en Amersfoort. Er wordt tijdelijk veel kennis wordt gemobiliseerd, maar die verdwijnt weer snel. In Amstelveen en Amersfoort vindt advisering over plaats binnen de gemeente zelf. Daarmee is de kennis wel geborgd maar kan er discussie ontstaan over de artistieke deskundigheid en onafhankelijkheid.

11

Onze aanbevelingen

Uit ons onderzoek komt naar voren dat Arnhem veel heeft om trots op te zijn: podia die een breed en diep aanbod tonen, de aanwezigheid van een aantal BIS/FPK gezelschappen voor dans, toneel en muziek, en de aanwezigheid van ArtEZ en het MBO Rijn/IJssel, belangrijke kunstopleidingen op het gebied van toneel, dans en muziek. Arnhem kent een fijnmazig netwerk van makers en instellingen en productiehuizen/ontwikkelinstellingen; Arnhem is een makersstad waar ook sprake is van vernieuwing en initiatieven in de 'grass roots'.

De gemeente is ervan doordrongen dat cultuur bijdraagt aan een aantrekkelijke en leefbare stad. Er gaat veel goed in de stad, maar Arnhem kan zijn potentieel nóg beter benutten. De uitdaging voor de stad is om de sprong te maken van 'good' naar 'great', om niet steeds dezelfde structurele knelpunten op te hoeven lossen en om meer te denken vanuit cultuur als één samenhangend ecosysteem. Die wijze van denken biedt nieuwe kansen voor de sector. De omvang en vorm van de huidige culturele infrastructuur van de stad is daarbij een groot voordeel: de schaal van de stad maakt dat de meeste instellingen en makers elkaar kennen. Door samen te werken kunnen zij het verschil maken en hun rol in en impact voor de stad vergroten. Er is ook een externe noodzaak om samenwerking te versterken. De toekomst laat zich niet voorspellen maar er breken wellicht financieel onzekere tijden aan voor de culturele sector. Het is beter om daarop te anticiperen.

In dit laatste hoofdstuk doen we een aantal aanbevelingen die kunnen bijdragen om dat verschil te maken. We ordenen de aanbevelingen langs de belangrijkste thema's die uit ons onderzoek naar voren zijn gekomen en in de voorgaande hoofdstukken zijn besproken. Eén aanbeveling, wellicht de belangrijkste, hoeven we hier niet te noemen; dat is het belang van het ontwikkelen van een lange termijn visie en doelstellingen voor de podiumkunsten, in overleg met de instellingen. Dit onderzoek levert immers de bouwstenen voor het proces dat daarvoor in gang is gezet.

1e Thema: Gezamenlijk talent ontwikkelen

Bij talentontwikkeling gaan we uit van het piramide-model zoals beschreven in hoofdstuk 5. In de keten zien we een aantal knelpunten. Dat leidt tot de volgende aanbevelingen:

- ❖ Verbeter het vestigingsklimaat voor podiumkunstenaren door hen meer mogelijkheden te bieden dan er nu zijn. Dat geldt voor de autodidacten, voor de alumni van de opleidingen van ArtEZ en MBO Rijn/IJssel, én voor midcareer makers die al een trackrecord hebben en 'tussen servet en tafellaken' zitten. Hou daarbij rekening met het aantal (mid)careers dat de instellingen aankunnen.
- ❖ Ontwikkel een gezamenlijk talentontwikkelingsprogramma met de belangrijke podia en gezelschappen als voortrekkers. Een goed voorbeeld is Station Noord waarin 13 podiumkunstinstanties succesvol hun handen ineen hebben geslagen in het talentenprogramma.

2e Thema: Van knelpunten in huisvesting naar culturele ruimte

Er is behoefte aan passende ruimte voor jonge makers en gezelschappen, van dans tot theater en muziek, voor de pop- en de groeiende hiphop-scene.

- ❖ Beleg de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van kennis over beschikbare (tijdelijke) ruimte voor podiumkunsten op een effectieve en laagdrempelige wijze in de stad. Maak bij de verdeling gebruik van de expertise van onder meer ArtEZ en van de gemeente zelf (Afdeling Vastgoed).
- ❖ Stel in de cultuurnota concrete doelen voor de jaarlijkse uitbreiding van creatieve ruimtes voor de periode 2025-2028 en monitor dat ook. Betrek bij het afstoten, vrijkomen of verwerven van gemeentelijk vastgoed de vraag of het een bestemming kan krijgen voor de culturele sector.
- ❖ Beoordeel grote investeringen in vastgoed niet alleen vanuit het belang van de individuele organisatie en/of vanuit het stedenbouwkundig belang. Kijk ook naar de impact op het versterken van de keten en het verhogen van de culturele en maatschappelijke waarde. Heb oog voor diversiteit: zorg voor verschillende speelplekken, inclusief gemeenschapsgerichte podia en niche-genres.

- ❖ Hanteer een wegingskader bij investeringen in vastgoed in cultuur. Aandachtspunten zijn daarbij:
 - *De financiële gevolgen* van een keuze voor de *investeringsruimte* voor de podiuminstellingen als totaal.
 - *Urgentie en meerwaarde* voor de *instelling* en hun positie in de sector én de planologische impact voor Arnhem als culturele hoofdstad van Oost-Nederland.
 - De bijdrage aan het versterken van de totale keten.
 - De bijdrage aan het versterken van het programma-aanbod en publieksbereik.
 - Voorkom tunnelvisie: beoordeel voorliggende plannen in het bredere kader.

3e Thema: Versterken van samenwerking

Vaak is in dit onderzoek door partijen de wens uitgesproken om meer en beter samen te werken waar het gaat over programmering, talentontwikkeling en produceren. Investeren in samenwerking vraagt om een goed besef van succes- en faalfactoren.

- ❖ Succesvolle en duurzame samenwerkingen vragen meer dan enkel bereidheid. Professionaliseer samenwerking. Het moet duidelijk zijn vanuit welke motieven partijen willen samenwerken, wat de wederkerigheid is, welke mogelijke belemmeringen er zijn en welke vorm past bij de samenwerking.
- ❖ Vraag van de podiumkunstinstanties om aan te sluiten bij de stads brede programma's gericht op uitbreiding en versterking van de stad zoals het Nationaal Programma Arnhem Oost.
- ❖ Vraag van de podiumkunstinstanties een adoptie programma te starten, waarbij grote instanties kleinere instanties 'adopterend', en deze ondersteunen met hulp en advies bijvoorbeeld op het gebied van (repetitie) ruimte, zakelijk leiderschap en talentontwikkeling. Het helpt het denken in ketens, en de meerwaarde is wederzijds omdat het vernieuwing en diversiteit stimuleert: Each one, Teach one.
- ❖ Dynamiseer het overleg en ontwikkel een overlegstructuur die past bij de culturele ambities van de stad.

4e Thema: Samenspel van gemeente en podiumkunstinstanties

❖ Een cultureel ecosysteem

Werken en denken vanuit een samenhangend systeem vraagt om inzicht in de rollen en gezamenlijke verantwoordelijkheden van de overheid en de betrokken podiumkunstinstanties. De gemeente heeft de zorg voor de totale keten. Zij heeft een aantal instrumenten tot haar beschikking, zoals subsidieverlening, regelgeving, normering en de monitoring van de voortgang van het beleid.

We adviseren:

- *Dynamiseer het subsidiehuis*: loketten zoals Stroomversneller, Handgeld loket (Enschede) zijn succesvol. Ontwikkel kleine 'flits subsidies' voor jonge (mede mogelijk-) makers om talentontwikkeling zonder uitgebreid plan te bevorderen.
- Bevorder *interconnectiviteit* door in de financieringssysteem niet alleen in te zetten op individuele instanties, maar ook op de inzet van het collectief door het beschikbaar stellen van ruimte en middelen en zet een supportstructuur voor samenwerking op.
- Overweeg het instellen van een lokale Arnhemse Basisinfrastructuur (BIS) en daaraan gekoppeld het instellen van een extern adviesorgaan (zie hoofdstuk 10).
- ❖ *Kennis en inzichten delen*: er wordt weinig gemeenschappelijke kennis wordt gedeeld. Dat maakt werken vanuit een gemeenschappelijke informatiepositie lastig, ook de vertaling van de kennis naar de uitvoeringspraktijk is daardoor niet optimaal.

- Zorg voor een *beter toetsing, monitoring en evaluatie van de prestaties* van instellingen: de gemeente Arnhem zou nog duidelijker aan kunnen geven welke prestaties worden verwacht van instellingen 'in ruil voor' subsidie, zoals artistieke en zakelijke kwaliteit, publieksbereik en relevantie voor de stad, en de impact en de wijze waarop duurzaam wordt samengewerkt. Dat is niet vrijblijvend: prestaties worden gemonitord en besproken met de instellingen. Voorwaarde is dat daarvoor capaciteit beschikbaar is bij de gemeente.
 - *Verbind culturele impact met de sociale en economische impact.* Een goede culturele infrastructuur heeft positieve effecten op het vestigingsklimaat en is aanjager voor de stedelijke ontwikkeling. Door impactmeting te introduceren bij de instellingen wordt de bijdrage van de instellingen aan Arnhem als 'Stad van Cultuur' zichtbaarder en groter, en daarmee kan ook het verdienvermogen van de sector worden versterkt.
 - Kies voor een gedeelde aanpak van publieksbereik en -ontwikkeling zoals het Culturele Doelgroepen Model (Whize) voor alle instellingen.
- ❖ *Stadsbrede programmering*
Versterk de afstemming van stads brede programmering uitgaande van de functie van de organisaties, het beschikbare zaalaanbod en het publieksbereik. Dat zijn gezamenlijke opgaven waarvoor draagvlak nodig is zowel vanuit de gemeente als bij de directies en programmeurs van de organisaties. Houdt daarbij rekening met de autonomie van de organisaties én met het perspectief van de stad.
- ❖ *Werk aan een integrale keten van talentontwikkeling* met duidelijke rolverdeling en het opheffen van de genoemde knelpunten: financiële impulsen, samenwerking en externe beoordeling zijn daarbij belangrijke instrumenten.

Tot slot

In ons onderzoek hebben we gekeken naar de ontwikkeling van de podiumkunsten in Arnhem als een samenhangend en wendbaar ecosysteem gericht op de diversiteit van de sector. Niet alleen lokaal en voor elke Arnhemmer, maar ook regionaal en (inter)nationaal.

We pleiten ervoor dat de gemeente naar voren stapt en meer gaat sturen op beleidsdoelstellingen. We hebben aanbevelingen gedaan over de wijze waarop de instellingen zich beter kunnen verhouden tot de stedelijke ontwikkelingen in Arnhem. We menen dat er meer kansen liggen voor de stad waar het gaat om het versterken van de financiële stromen voor cultuur, denk aan EU-subsidies en sponsoring, aan particuliere fondsen of de verbinding met het Nationale Programma Arnhem Oost. De culturele sector als geheel kent geen 'maatschappelijk businessplan' dat mogelijkheden biedt voor het collectief en het verbreden van de scope.

Versterken van samenwerking, meer aandacht voor talent en doorstroming, voor broed- en repetitieplaatsen en het dynamiseren van het lokale bestel, het zijn geen onderwerpen waarvoor makkelijke oplossingen zijn. Daarvoor is tijd, samenwerken en verantwoordelijkheid nemen nodig. Veel van onze aanbevelingen zijn daarop gericht. Naast reflectie vraagt het bereiken van resultaten ook om een concrete aanpak, een uitvoeringsstrategie. Immers waar je stappen zet wordt het weg.

We adviseren daarom om te kiezen voor het instellen van een tijdelijk klein kernteam dat als "buitenboordmotor" kan functioneren nadat de kaders van het gemeentelijk cultuurbeleid vorm hebben gekregen en uitgevoerd moeten worden. Dit kernteam kan bestaan uit een vertegenwoordiging van de sector, van de gemeente en een klein aantal onafhankelijke deskundigen onder leiding van een onafhankelijke "cultuurloids". De opdracht voor het kernteam is een bundeling van krachten die moet leiden tot gezamenlijk investeringen en het leggen van de verbindingen met de andere opgaven van de stad Arnhem.

12.

Vanuit de onderstroom naar de bovenstroom: Popanalyse Arnhem

Deze analyse is tot stand gekomen in samenhang met de bredere podiumkunsten analyse voor Arnhem. Er is gekozen voor een separaat traject voor popmuziek met partijen die niet in de gemeentelijke basisinfrastructuur zijn opgenomen en meer aan het begin van de pyramide van talentontwikkeling staan (grassroots). De analyse pop is het resultaat van onderzoek naar stedelijk cultuurbeleid en landelijke ontwikkelingen en trends in muziek en cultuur en bouwt voort op de cultuurnota 'Stroom' uit 2012, op de tussenevaluatie van 2016 en de actualisatie van 2020. De analyse houdt bovendien rekening met de staat en de toekomst van de culturele sector in Nederland.

Bij de totstandkoming is gebruik gemaakt van literatuurstudie en gesprekken met het veld. Getracht is een diversiteit aan gesprekspartners te bereiken, door niet alleen de 'usual suspects' te benaderen, maar ook makers en mede mogelijk makers. Het onderzoek is uitgevoerd door Simon Mamahit, zelfstandig adviseur en commissielid van de subsidieregeling Producties, Evenementen en Festivals van de gemeente Arnhem. In samenwerking met Mick Berkenhagen (notulist) en Rico Neeter (telefonische interviews). In dit hoofdstuk wordt de samenvatting gegeven van dit onderzoek. Doelstellingen van de analyse pop zijn;

- ❖ Zicht krijgen op de staat van de popmuziek in Arnhem in termen van sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen.
- ❖ Aanbevelingen doen voor de toekomst op het gebied van popmuziek en -cultuur.
- ❖ Een duurzaam gesprek openen met de popsector van Arnhem om draagvlak op te halen en te creëren voor een meer verenigde popscene.

Uit vooronderzoek naar cultuurbeleid komt voornamelijk naar voren dat popmuziek moeilijk te definiëren is in de veranderlijke moderne superdiverse tijd van streamingsdiensten en sociale media. Popmuziek wordt vaak in verband gebracht met jongeren- en nachtcultuur en ontwikkelt zich op het scherpst van de snede. Door dit diffuse karakter is het voor overheden vaak nog moeilijk in kaart te brengen en te vangen. Desalniettemin wordt er binnen gemeentes vooral gesproken over verbindende kwaliteiten van popmuziek en -cultuur. Popcultuur heeft culturele, economische, inclusieve en educatieve waarde. Hiermee is het van belang voor de culturele beleving, identiteit, lokale economie en talentontwikkeling van voornamelijk jongeren.

Er worden vaak nog uitdagingen geconstateerd in het gebrek aan aandacht aan specifiek popmuziek en daarvoor het relatief lage plafond voor organiserend en makend talent. Tekorten aan presentatieplekken, laagdrempelige financieringsmogelijkheden en begeleiding zorgen ervoor dat een stedelijke popsector vaak maar een beperkt bereik heeft tegenover de grote potentiële doelgroep.

Uit de gesprekken met het veld komt naar voren dat in Arnhem het aantal muzikanten dat zich als pop kan identificeren is toegenomen in diversiteit. Er wordt een keten van talent gesignaleerd en onderkend dat er al veel is in de stad voor poptalent. Echter is deze keten en de infrastructuur hier omheen is onvoldoende toegerust op de gegroeide diversiteit van de makers en mede mogelijk makers. Er wordt samenwerking gemist en een duidelijke visie en ondersteuning van de gemeente op samenwerking. De Arnhemse popsector heeft nog last van een Calimero-complex en eilandjescultuur. Men verlangt naar een meer geformaliseerde keten, regelmatige overlegmomenten, flexibelere subsidie en gemeentelijke verankering. De informatie uit de gesprekken en vooronderzoek resulteren in de volgende SWOT-analyse voor popmuziek en -cultuur in Arnhem:

Sterktes

Arnhem heeft een diverse groep makers in de popmuziek- en -cultuur dankzij een goed functionerende keten van talentontwikkeling. De stad biedt aantrekkelijke leef- en werkomstandigheden, ondersteund door gemeenschappen en rolmodellen. Er is een bescheiden maar divers aanbod aan podia in cafés en andere locaties. Financieel zijn er mogelijkheden voor startende popmuzikanten tot organiserende partijen. Verschillende professionalisering- en netwerkinitiatieven in de stad worden al druk bezocht en zorgen voor kennisoverdracht.

Zwaktes

Er is een afname in de diversiteit van poppodia, met een tekort aan locaties voor urban en dance, vooral in de nachtcultuur. Kleine organisaties hebben moeite met financiering, met subsidies vaak te hoog gegrepen of

onbekend. Er heerst een eilandjescultuur, met onvoldoende samenwerking tussen partijen. De verantwoordelijkheid voor de keten van de basisvoorzieningen wordt nog niet breed gedragen, wat nodig is voor een divers en inclusief popbeleid.

Kansen

Arnhem kan profiteren van haar reputatie als maakstad op het gebied van mode, beeldende kunst, dans en theater. Er is ruimte voor meer samenwerking binnen de popsector, met gedeelde ketenverantwoordelijkheid als doel. Investeren in gemeenschappen kan het culturele netwerk versterken, gezien de superdiverse aard van popcultuur. Het creëren van regelloze ruimten en broedplaatsen kan artistieke diepgang bevorderen. Lopende gebiedsontwikkelingen bieden mogelijkheden hiervoor en om popinfrastructuur in wijken te integreren.

Bedreigingen

Doorstroom binnen het subsidiehuis is moeilijk, wat continuïteit voor kleine organisaties belemmert. Poppodia balanceren tussen exploitatie en artistieke risico's, met een trend naar grotere, commerciëlere programmering. Een gebrek aan rolmodellen en succesverhalen beperkt de ontwikkeling van popmuziek in Arnhem. Schaarste in budgetten kan leiden tot behoudend beleid, wat innovatie en ontwikkeling remt. Er ontwikkelt te weinig jong zakelijk talent door een tekort aan midden podia en grass roots-organisaties. De financiële positie van makers is kwetsbaar door inflatie, stijgende huurprijzen en veranderende verdienmodellen.

Aanbevelingen

Beleid

- ❖ Stel een duidelijke visie op voor de popcultuur in Arnhem en veranker popcultuur in het beleid. Haal hiervoor input op uit het veld en formuleer een stip op de horizon.
- ❖ Besef dat popcultuur de 'research and development' van de cultuursector is. Zorg voor flexibele, laagdrempelige en veilige kaders en investeer in een oprechte ambitie.

Samenwerking

- ❖ Zet in op verbinding van de popinfrastructuur door een regisserende rol aan te nemen in het stimuleren van samenwerking tussen grotere en kleinere instellingen.
- ❖ Ontwikkel bewustzijn bij gemeenschappen van makers en mede mogelijk makers dat zij de gemeente als partner kunnen zien en inspraak hebben.

Ruimte en ontwikkeling

- ❖ Neem popcultuur mee bij de (her)ontwikkeling van gebieden, wijken en panden in de stad, met focus op regelloze ruimtes die lokale gemeenschappen en ondernemers uitnodigen om te creëren.

Subsidies en financiering

- ❖ Zet in op doorstroom in de sector door innovatief popculturaanbod te ondersteunen en vernieuwende organisaties voor popgenres te stimuleren.
- ❖ Ontwikkel kleine 'flits subsidies' voor jonge (mede mogelijk) makers om talentontwikkeling te bevorderen zonder uitgebreid plan.
- ❖ Creëer een integrale keten van talentontwikkeling met duidelijke rolverdeling en stimuleer samenwerking in het veld door beschikbare middelen en externe beoordeling.

Diversiteit en Nachtleven

- ❖ Democratiseer de besluitvorming rond de programmering en activiteiten van popcultuurvoorzieningen door middel van het betrekken van lokale gemeenschappen bij de invulling hiervan.
- ❖ Bevorder diversiteit in podiumplekken en ondersteun het ontstaan van diverse speelplekken, inclusief gemeenschapsgerichte podia en niche-genres.
- ❖ Ontwikkel een nachtvisie gedragen door het veld en introduceer een coördinerende rol zoals een nachtburgemeester om diversiteit in het nachtaanbod te waarborgen.

Bijlagen

- 1 Lijst van geïnterviewden
- 2 Kwantitatieve overzichten
- 3 Overzicht talentontwikkeling
- 4 Vergelijking kosten stadstheaters
- 5 Benchmark met vijf gemeenten

Bijlage 1

Lijst geïnterviewden sectoranalyse podiumkunsten Arnhem

Arnhemse Meisjes, Hedwig Sinnema en Inbal Abir
Muziektheater BOT, Linde Legat en Geert Jonkers
Theater de Plaats, Lise- Lott en Terry van Gurp
Focus Filmtheater, Ralph Dassen en Kim van der Werff
Keys to Music Foundation, Norbert Kögging
Kompagnie Kistemaker, Karlijn Kistemaker
Lava Collective, Christie Arends en Luuk van Geffen
Posttheater/ Hoogte80, Harold Oddens
Soul Cypher/ HipHopHub, Ruben Chi
Theater De Leeuw, Arnoud van Dijk en Hanna de Jager
Wir sind Zuhause, Davey Bakker en Élenie Wagner
Theater Oostpool, Mirjam van Tiel en Fanne Boland
Introdans, Marieke van 't Hoff
Phion, Jacco Post
Theater aan de Rijn/ De Nieuwe Oost, Peter Hendrikx en Frank Tazelaar
Musis & Stadstheater Arnhem, Hans Verbugt
Maarten Verhoef, voormalig lid gemeentelijke adviescommissie artistieke regeling
ArtEZ, Maritska Witte
Luxor Live, Stefan Rebergen

Met de opdrachtgever(s) vanuit de gemeente heeft afstemming plaatsgevonden en waar wenselijk ook verduidelijking rond onderzoeksvragen.

Gesprekspartners zijn geweest Stef Katwijk, Esther Ruiten en Cile Schultz.

Voor het uitvoeren van de deskresearch en kwantitatieve analyses werden we ondersteund door Florian Ligthart.

Bijlage 2

Kwantitatieve overzichten

In Tabel 1 en 2 zijn de activiteitenoverzichten voor de onderzochte jaren (2022 en 2023) cijfermatig weergegeven. In Tabel 3 en 4 geven we een financieel overzicht en het aantal Fte's per instelling. Tabel 5 en 6 gaan specifiek over Focus Filmtheater, dat door de aard van de activiteiten moeilijk met de andere instellingen te vergelijken is.

De tabellen zijn ingedeeld op basis van de subsidiecategorieën die de gemeente Arnhem hanteert: Basissubsidie, Meerjarige subsidie of Projectsubsidie. Met kleuren is een verdeling gemaakt in 4 categorieën: instellingen die primair bezig zijn met programmeren, die primair produceren, die beide activiteiten combineren (bijvoorbeeld omdat ze zowel podium als productiehuis zijn) en als aparte categorie de festivals.

Een aantal instellingen heeft niet de (aanvullende) gegevens geleverd, ondanks herhaalde verzoeken. De tabellen zijn dus niet geheel compleet, soms moest er een schatting gegeven worden. Het is belangrijk te benadrukken dat een lege cel niet betekent dat een organisatie op een bepaald gebied niets doet, alleen dat er geen goed onderbouwde informatie voor beschikbaar is. Dit was vooral bij de projectgesubsidieerden het geval.

Bij een lege cel is er geen of onvoldoende informatie ontvangen. Min. staat voor minimaal, als cijfers slechts deels zijn aangeleverd, ong. voor ongeveer, als de cijfers bij gereede schatting zijn aangeleverd. De BIS- gezelschappen Oostpool, Phion en Introdans hebben hun totale publieksbereik weergegeven (dus ook landelijk), datzelfde geldt voor BOT.

Activiteitenoverzicht Podiumkunsten 2022							
	Producties	Uitvoeringen	Bezoekers Ar	Educatieve Activiteiten	Deelnemers Educatie	Deelnemers Talent-ontwikkeling	Zaalruimte Zittend / Staand
Basissubsidie							
Musis & Stadstheater	2	298	107.037	175	45.060	1	1.650 / 2.700
Poppodium LuxorLive	NVTB	291	90.917	2	-	Min. 450	0 / 900
Subtotaal	2	589	197.954	177	45.060	Min. 451	1.650 / 3.600
Meerjarige subsidie							
Arnhemse meisjes	6	16	4.450	0	0	Onbekend ⁶	0 / 0
BOT	3	56	7.107	0	0	10	0 / 0
De Plaats	3	19	2.145	0	146	0	0 / 0
Hoogte80	n.v.t.	285	Min. 23.560	0	0	Onbekend ⁷	0 / 0
Introdans	8	132	63.537	332	14.941	Min. 16	0 / 0
Kistemaker	1	1	Min. 300	0	0	30	0 / 0
LAVA	1	30	2.200	30 ⁸	-	0	0 / 0
Oostpool!	14	278	105.062	72	13.400	54	220 / 0
Phion	37	137	77.699	5	22.042	-	0 / 0
Posttheater	NVTB	144	16.372	0	0	38	365 / 0
Theater ad Rijn	15	174	3.927	60	816	11	193 / 0
Subtotaal	88	1.272	504.313	499	51.345	159	778 / 0
Projectsubsidies							
HipHopHub ⁹	-	-	-	-	-	-	0 / 0
Keys to Music	Geen Uitvoering ¹⁰						
Theater de Leeuw	3	-	-	2	-	-	100 / 0
Zijlmakerij ¹¹	-	-	-	-	-	-	0 / 0
Zu Hause	1	20	3.000	25	212	1	0 / 0
Subtotaal	4	20	3.000	27	212	1	100 / 0
Totaal	94	1.881	507.313	703	96.617	611	2.528 / 3.600

Programmeren

Maken

Programmeren & Maken

Festival

⁶ Arnhemse Meisjes doet aan talentontwikkeling met hun Dance Flavour evenementen. Helaas zijn voor deze activiteiten de deelnemers en bezoekers bij elkaar opgeteld

⁷ Hoogte80 biedt talentontwikkelingscursussen aan voor makers, maar geeft niet aan hoeveel deelnemers ze hadden.

⁸ LAVA geeft aan dat ze bij minimaal 80% van hun voorstellingen een begeleidende workshop geven, maar geeft geen deelnemersgetallen.

⁹ Helaas heeft HipHopHub alleen projectplannen geleverd, en niet concreet behaalde resultaten. Er kan geen informatie voor hen ingevuld worden

¹⁰ Keys to Music is een biënnale en heeft in 2022 niet plaatsgevonden

¹¹ Zijlmakerij heeft alleen projectplannen geleverd, en reageerde niet op communicatiepogingen. Voor hen zijn dus vrijwel geen gegevens beschikbaar

Activiteitenoverzicht Podiumkunsten 2023							
	Producties	Uitvoeringen	Bezoekers	Educatieve Activiteiten	Deelnemers Educatie	Deelnemers Talent-ontwikkeling	Zaalruimte Zittend / Staand
Basissubsidie							
Musis & Stadstheater	-	328	118.000	Min. 51	62.000	1	1.650 / 2.700
Poppodium LuxorLive	NVTB	292	95.873	2	-	-	0 / 900
Subtotaal	-	620	213.873	53	62.000	1	1.650 / 3.600
Meerjarige subsidie							
Arnhemse meisjes	6	37	3.500	0	0	Min 60	0 / 0
BOT	4	44	5.256	0	0	24	0 / 0
De Plaats	4	28	2.604	0	0	156	0 / 0
Hoogte80	-	110 (52 producties)	-	0	0	Onbekend	0 / 0
Introdans	8	133	75.120	449	19.468	142	0 / 0
Kistemaker	3	22	2.875	0	0	30	0 / 0
LAVA	1	34	4.400	-	-	-	0 / 0
Oostpool!	12	315	78.852	91	13.121	55	220 / 0
Phion	34	171	113.581	5	23.878	-	0 / 0
Posttheater	NVTB	174	Ca. 25.500	0	-	72	365 / 0
Theater ad Rijn	21	176	4.709	133	2621	24	193 / 0
Subtotaal	93	1.134	314.397	678	59.088	563	778 / 0
Projectsubsidies							
HipHopHub	-	-	-	-	-	-	0 / 0
Keys to Music	Geen Uitvoering ¹²						
Theater de Leeuw	2	-	-	1	-	-	100 / 0
Zijlmakerij	-	-	-	-	-	-	-
Zu Hause	1	24	3.600	24	-	112	0 / 0
Subtotaal	3	24	3.600	25	-	112	100 / 0
Totaal	96	1.778	531.870¹³	756	121.088	676	2.528 / 3.600

Programmeren

Maken

Programmeren & Maken

Festival

¹² Van Keys to Music was alleen het projectplan voor 2023 beschikbaar. Er was dus geen informatie over behaalde resultaten

¹³ De bezoekerijfers van de BIS gezelschappen zijn het landelijk bereik. Dat ligt aanzienlijk hoger dan het bereik in Arnhem. Zo schat Phion het bereik in Arnhem op 36.000 bezoekers en voor Oostpool circa 30.000 bezoeker

Financieel Overzicht Podiumkunsten 2022					
	Omzet	Waarvan Subsidies	Waarvan Gemeentelijke Subsidies	Werknemers (Vast en Inhuur)	FTE
Basissubsidie					
Musis & Stadstheater	11.502.905	7.223.993	7.223.993	58	50,5
Poppodium LuxorLive	3.316.595	416.177	416.177	111	20,8
Subtotaal	14.819.500	7.640.170	7.640.170	169	71,3
Meerjarige subsidie					
Arnhemse meisjes	93.432	51.621	36.000	8	-
BOT	403.163	273.028	36.000	5	4,1
De Plaats	270.424	114.514	56.628	5	6
Hoogte80	345.668	151.036	62.000	7	1,2
Introdans	5.595.130	4.485.418	118.029	171	85,58
Kistemaker	232.807	194.682	46.000	2	2
LAVA	190.976	103.624	-	7	2,4
Oostpool	5.241.716	3.833.434	69.331	101	36,4
Phion	12.418.712	10.887.659	69.736	140	103,25
Posttheater	728.503	286.648	226.648	7	4,94
Theater ad Rijn	1.541.578	1.146.474	83.392	86	20,9
Subtotaal	27.062.109	21.528.138	803.764	539	266,77
Projectsubsidies ¹⁴					
HipHopHub	-	-	-	-	-
Keys to Music	Geen Uitvoering				
Theater de Leeuw	170.436	10.900	4.000	8	-
Zijlmakerij	-	10.000	-	2	-
Zu Hause	81.116	0	-	18	3,43
Subtotaal	251.552	20.900	4.000	28	3,43
Totaal	42.133.161	29.189.208	8.447.934	736	341,5

Programmeren

Maken

Programmeren & Maken

Festival

¹⁴ Zoals eerder aangegeven hebben HipHopHub, Keys to Music en Zijlmakerij alleen plannen en begrotingen ingediend. Er dus beperkte informatie over hun reële financiën beschikbaar

Financieel Overzicht Podiumkunsten 2023					
	Omzet	Waarvan Subsidies	Waarvan Gemeentelijke Subsidies	Werknemers (Vast en Inhuur)	FTE
Basissubsidie					
Musis & Stadstheater	12.325.965	7.689.049	7.447.937	61	50
Poppodium LuxorLive	3.538.892	448.241	429.078	111	23,4
Subtotaal	15.864.857	8.137.290	7.877.015	172	73,4
Meerjarige subsidie					
Arnhemse meisjes	93.244	50.000	-	38	-
BOT	405.773	263.082	36.000	5	4,1
De Plaats	304.786	102.350	-	6	7
Hoogte80	561.000	195.500	-	7	1,2
Introdans	6.044.216	4.555.604	125.465	164	72,84
Kistemaker	240.602	199.401	-	10	3,22
LAVA	269.045	119.652	-	9	2,4
Oostpool!	5.449.813	4.033.462	71.480	97	35,7
Phion	13.361.762	11.123.544	83.880	145	101,18
Posttheater	946.841	306.877	216.270	11	5,4
Theater ad Rijn	1.583.697	1.045.574	89.916	82	19,4
Subtotaal	29.260.779	21.995.046	623.011	574	252,44
Projectsubsidies					
HipHopHub	238.463	221.411	-	3	0,6
Keys to Music	Geen Uitvoering				
Theater de Leeuw ¹⁵	-	-	-	-	-
Zijlmakerij	-	-	-	1	-
Zu Hause	91.987	0	-	10	2,53
Subtotaal	330.450	221.411	-	14	3,13
Totaal	45.456.086	30.353.747	8.500.026	760	328,97

Programmeren

Maken

Programmeren & Maken

Festival

¹⁵ Theater de leeuw heeft voor 2022 wel, maar voor 2023 niet een jaarrekening aangeleverd.

Tabel 5	Producties	Vertoningen	Bezoekers	Educatieve Activiteiten	Deelnemers Educatie	Deelnemers Talentontwikkeling	Zaalruimte
2022	NVTB	8.112	116.983	4	12.878	2	387 zitplaatsen
2023	n.v.t.	8.801	164.241	4	14.599	2	387 zitplaatsen

Financieel overzicht filmhuis Focus							
Tabel 6	Omzet	Waarvan Subsidie	Waarvan Gemeentelijke Subsidie	Type Gemeentelijke Subsidie	Werknemers (vast en inhuur)	FTE	
2022	1.911.048	839.183	681.830	Basis	15	12,06	
2023	3.538.892	448.241	702.966	Basis	15	11,47	

Bijlage 3

Talentontwikkeling: bijdragen van Arnhemse gezelschappen, makers en instellingen

Maker/instelling	Activiteit	Belangrijkste partners
Arnhemse Meisjes	Workshops voor professionele dansers, gymnasten, acrobaten gegeven door nationale en internationale docenten Dance Flavours Performance en Matinée	Theater aan de Rijn, ArtEZ, diverse partners bij elke activiteit
BOT	BOT begeleidt twee voorstellingen met 1 ^e jaars muziektheater studenten van ArtEZ en locatievoorstelling met 3 ^e jaar studenten. BOT werkt met makers ook na afstuderen.	ArtEZ, mimetheatergroep Bambie
Theater De Plaats	Locatietheater met professionals, studenten en amateurs Wijktheaterprojecten in Presikhaaf Werkt ook met afgestudeerde makers.	Rozet, Nationaal Park Hoge Veluwe, Openlucht Museum, Phion, Introdans
Focus Filmtheater	Werkt met basis – en voortgezet onderwijs (VO), MBO en ArtEZ aan toegankelijker maken hoogwaardig filmaanbod voor jongeren. Ondersteunt KVK en kunstvakken. Educatieve activiteiten rond film voor volwassenen Maatschappelijke projecten met bewoners van Zuid, asielzoekers en vluchtelingen	ArtEZ, Rijn IJssel, Gelders Doek, Museum Arnhem, Rozet, COC Midden Gelderland, Gemeente Arnhem, InDifferent, Asian Movienight, Cineville
Hip Hop Hub	Hiphophub produceert Soulcypher, het meest prominente hiphopfestival van Arnhem, en trekt daarmee veel hiphopliehebbers van alle leeftijden. Voorts Laagdrempelige en participatiegerichte voorstellingen, verschillende ondersteuning en -coaching trajecten.	Rozet, Theater aan de Rijn, Musis & Stadstheater en andere lokale partners. Samenwerkingsverband tussen verschillende kleine initiatieven en artiesten in de Arnhemse hiphop.
ArtEZ	Opleidingen en vooropleidingen theater, dans, muziek en muziektheater, Artist equator opleiding	ArtEZ werkt samen met een groot aantal partners in Arnhem en erbuiten.
Introdans	Professionele dansvoorstellingen, workshops en educatie in dans. Combineert educatie en interactie in het z.g. Grote Verbindingsplan: schoolvoorstellingen in het hele land, wijde variëteit aan workshops en projecten. Voorstellingen met amateurdansers, danslessen in een verzorgingshuis en samen met ArtEZ-studenten een voorstelling met mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Stages dans, techniek en educatie.	Groot en divers aantal partners, waaronder Arte en De Generator, Phion, Oostpool en Musis & Stadstheater Arnhem.
Kompagnie Kistemaker	Kompagnie Kistemaker is mede-initiatiefnemer van de Transformatiezaal. Deze zaal wordt verhuurd en biedt ook ruimte aan nieuwe makers.	Cultuur Academy, Muziektheater de Plaats, TGEcho, Oerol, Via Rudolph, Komt het zien! Podcastnetwerk, Boekencafe Libertas Arnhem
LAVA/ Patricia van Deutekom	LAVA is het Danscollectief van Patricia van Deutekom, toont dansvoorstellingen over het hele land, en verbindt dat met educatieve activiteiten, zoals workshops op middelbare scholen, MBO's en voor amateurs (bij 80% van de voorstellingen).	De Nieuwe Oost (specifiek Theater aan de Rijn), Musis & Stadstheater Arnhem, ArtEZ en MBO Rijn/IJssel
Musis & Stadstheater Arnhem	Organiseerde 140 educatieve activiteiten (debatten, inleidingen, schoolvoorstellingen en -workshops). Neemt deel in De Generator.	Introdans, Oostpool en Phion als huisgezelschappen en in de Alliantie, De Nieuwe Oost, Posttheater, Stadsschouwburg Nijmegen& Concertgebouw de Vereniging, De Generator, Artemis, Q25, LuxorLive

Oostpool	Oostpool maakt theater met een jong, divers, geëngageerd publiek als doelgroep. Daarnaast schoolvoorstellingen in het middelbaar onderwijs, in het klaslokaal als met een bus. Speciaal programma (JONG) voor mensen tussen 15 en 25, Jaarlijkse voorstelling van derdejaarsstudenten van ArtEZ. Vooropleiding Oost: voorbereidingstraject voor de toneelschool. Future Citizens Oost project met statushouders.	Groot aantal partners, waaronder ArtEZ, kunstbedrijf Arnhem, MBO Rijn IJssel, Onderwijsgroep, De Generator, Theater Sonnevand, Phion, Introdans, Musis & Stadstheater, Theaterschuur, Theateralliantie
Posttheater	Eerste stappen voor jonge talenten in cabaret, comedy en kleinkunst. Try-outs voor gevestigde namen Onderzoekt Arnhemse Werkplaats. Makers krijgen in het Posttheater ruimte voor kleinschalige presentaties, workshops en masterclasses. Er is een overlap met Theater aan de Rijn, maar zij bedienen een andere groep, de groep tussen opleiding en productiehuis in.	Hoogte 80 festival, Musis & Stadstheater, Drie Gasthuizen Groep
Theater aan de Rijn/ De Nieuwe Oost	Richten zich zowel op beginnende makers als de mid career makers. Experimenteel aanbod, innovatief en internationaal van karakter. Diverse educatieve activiteiten en contextprogramma's, zoals ateliers, workshops, nagesprekken, inleidingen, randprogramma's, en programma's in het Moving Futures Festival, SoulCypher Festival en Nieuwe Types. Talkshows, debatten en exposities.	Diverse partners in talentontwikkeling. Voor educatie: ArtEZ, Rijn/IJssel en een aantal Arnhemse scholen, residentiepresentaties (zoals Nieuw Geluid), work in progress presentaties en samenwerkingen met het Netwerk Jeugdpodiumkunsten.
Theater De Leeuw	Theater met eigen productiehuis. Produceert en programmeert musicals, theater en muziektheater. Biedt oefen- en speelruimte aan amateurs en jonge makers uit de omgeving, vaak studenten of recente alumni van ArtEZ of MBO Rijn/IJssel. Organiseert jonge maker festival. Ondersteunt amateurgezelschappen en studenten bij het realiseren van producties. Workshops rondom jeugdvoorstellingen. Diverse stageplekken.	Werk veel samen met MBO Rijn/IJsselcollege, richtingen dans, theater, musical, leisure performers (animatie) en techniek.
Zu Hause	Zuhause heeft een makershuis dat ruimte biedt aan talentvolle nieuwe makers en kleine tot middelgrote organisaties. Voert gesprekken met net afgestudeerde ArtEZ studenten tbv professionalisering. Danstrainingen voor professionals Ondersteunt de muziektheater collectieven RAM en Nachtlucht. Bieden ruimte (Studio2) aan (beginnende) makers.	Werken als makers en coaches intensief samen met ArtEZ
LuxorLive	Workshops voor studenten van MBO Rijn/IJssel), faciliteren optredens musici van de Jacobiberg. Luxor is popmakelaar in Arnhem via de netwerkorganisatie Plank spil in het verbinden van de popwereld in Arnhem. Muzikale Marktplaats: laagdrempelig netwerkevenement voor musici om hun muziek te promoten en connecties in de stad te maken. Plank Award: evenement waar musici die een positieve bijdrage aan het Arnhemse popleven hebben gemaakt worden aangemoedigd met een trofee. Plankgas: thematische netwerkevenementen. Individuele adviesgesprekken met makers en organisaties in Arnhem.	Diverse partners, Poppunt Gelderland

Bijlage 4

Vergelijking kosten stadstheaters

vergelijking stadstheaters						
2022 Arnhem	Baten	Subsidie gemeente	opbrengst programma	horeca	overige baten	totaal
		7.223.993	2.112.091	929.702	1.237.119	11.502.905
	Lasten	huisvesting	kosten programma	personeel	overige lasten	
		3.539.490	2.207.913	3.559.619	1.982.437	11.289.459
		waarvan huur				
2022 zwolle	Baten	Subsidie gemeente	opbrengst programma	horeca	overige baten	totaal
		5.860.265	2.234.164	1.164.144	929.756	10.188.329
	Lasten	huisvesting	kosten programma	personeel	overige lasten	
		3.427.007	2.104.079	3.019.739	1.420.320	9.971.145
		waarvan huur				
2022 nijmegen	Baten	Subsidie gemeente	opbrengst programma	horeca	overige baten	totaal
		2.789.176	2.376.672	1.673.902	1.353.602	8.193.352
	Lasten	huisvesting	kosten programma	personeel	overige lasten	
		1.503.494	2.317.854	3.038.190	1.201.555	8.061.093
		waarvan huur				
2022 Apeldoorn	Baten	Subsidie gemeente	opbrengst programma	horeca	overige baten	totaal
		4.524.000	3.128.000	1.604.000	1.567.000	10.823.000
	Lasten	huisvesting	kosten programma	personeel	overige lasten	
		3.988.000	2.436.000	2.571.000	1.514.000	10.509.000
		waarvan huur				
2022 Haarlem	Baten	Subsidie gemeente	opbrengst programma	horeca	overige baten	totaal
		6.441.173	2.116.064	838.171	1.695.888	11.091.296
	Lasten	huisvesting	kosten programma	personeel	overige lasten	
		4.640.936	2.049.226	3.318.309	1.237.057	11.245.528
		waarvan huur				
		3.154.888				

Bijlage 5

Benchmark

	Jaar	Cultuurbudget	Podiumkunsten	Talentontwikkeling
Groningen	2023	62,9 mln	3 mln	430.000
Nijmegen	2023	34,2 mln	20,2 mln	90.000
Enschede	2023	16 mln	15 mln	100.000
Tilburg	2022	27 mln	12,4 mln	60.000
Zwolle	2024	17 mln	6,1 mln	110.000-140.000

Benchmark met vijf gemeenten

Vraag	Gemeente Enschede
1.	Heeft uw gemeente een actuele Cultuurvisie c.q. visie op de podiumkunsten in uw stad? Geen specifieke visie op de podiumkunsten. Wel een generieke Cultuurnota Gemeente Enschede. Podiumkunstinstanties met een spifunctie zijn: Poppodium Metropool, Symfonieorkest Phion, Theater Sonnevand, Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede. De Nederlandse Reisopera maakt gebruik van gemeentelijk vastgoed voor repetities.
2.	Heeft uw gemeente een opvatting over wat ‘voldoende’ theater, dans en muziek is? Zijn daarin grote ontwikkelingen? Maakt de stad hierin bewuste keuzes? -
3.	Hoeveel bezoekers trekken de podiuminstellingen? (Producers en programmeren) Zijn daarin ontwikkelingen te zien, kwantitatief en kwalitatief? Stuur en toetst uw gemeente prestaties? -
4.	Hoe verloopt de samenwerking tussen de culturele instellingen? Is er een structureel overleg? Cultuurnetwerk Enschede voor het culturele middenveld, De Sektor voor de underground en het Enschedees Strategisch Cultuurbeleid voor de grote instellingen. De cultuurcoach en cultuurmakelaar ondersteunen de amateurkunstenaars. Dit systeem is te divers en complex voor veel deelnemers. De gemeente organiseert jaarlijks 3 participatie bijeenkomsten voor alle deelnemers in het culturele veld.
5.	Hoe kijkt u aan tegen de dynamiek van de sector? En de wisselwerking met de stad? (Ook in de samenwerking met andere sectoren) Er is een goed cultureel veld i (een sterk fundament), maar dat er ook accenten gelegd moeten worden: in een onderscheidend middenveld, ruimte voor experiment, talentontwikkelingslijnen, Cultuur Dichtbij en investeren in de aantrekkingskracht van Enschede.
6.	Wat is het totale budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor podiumkunstinstanties? Welk deel daarvan is meerjarig/structureel en welk deel is beschikbaar voor projecten? 16 mln. beschikbaar voor cultuur. In de jaren 2024 tot en met 2026 wordt 4.29 mln. vrijgemaakt voor nieuw beleid. Van de 16 mln. structureel geld gaat 15 mln. naar de grote culturele instellingen.
7.	Welk deel van het budget is beschikbaar voor talentontwikkeling? Verwacht u daarin wijzigingen? 100.000 Euro gereserveerd voor talentontwikkeling. In de cultuurnota staat: ‘Culturele professionals en kleine instellingen zijn onontbeerlijk voor de realisatie van een aantrekkelijke stad en professionele talentontwikkelingslijnen...een florerend middenveld is eveneens de plaats waar jongeren veelal terecht komen na het afronden van hun creatieve studie.’ (Zie ook de noot onder dit schema). De gemeente heeft een <i>Handgeld loket</i> voor makers opengesteld dat culturele professionals in staat stelt om op een toegankelijke en snelle manier kleine subsidiebedragen aan de vragen tot een maximum van 1.500 euro. De gemeente onderzoekt daarnaast welke kansen er liggen om jonge culturele professionals te verleiden zich in Enschede te vestigen.
8.	Heeft de gemeente recent investeringen gedaan in cultureel vastgoed? Liggen er op dit moment actuele vragen hierover?

Vraag	Gemeente Groningen
1.	Heeft uw gemeente een actuele Cultuurvisie c.q. visie op de podiumkunsten in uw stad?
	Nee, geen aparte visie op podiumkunsten. Het is onderdeel van de Kadernota cultuur (looptijd 8 jaar) en het Uitvoeringsprogramma (4 jaar).
2.	Heeft uw gemeente een opvatting over wat ‘voldoende’ theater, dans en muziek is? Zijn daarin grote ontwikkelingen? Maakt de stad hierin bewuste keuzes?
	De gemeente kijkt expliciet naar de keten van talentontwikkeling. Die is in Groningen behoorlijk compleet. Maakt bewuste keuzes om de keten te ondersteunen, onder meer door gezamenlijke huisvesting in het podiumkunsten kwartier, De Kunstwerf en Villa B, en ook door de investering in de concertzaal De Nieuwe Poort.
3.	Hoeveel bezoekers trekken de podiuminstellingen? (Produceren en programmeren) Zijn daarin ontwikkelingen te zien, kwantitatief en kwalitatief? Stuurt en toetst uw gemeente prestaties?
	De gemeente heeft deze cijfers niet direct paraat. Toetst niet hierop maar wel op de bijdrage aan maatschappelijke opgaven.
4.	Hoe verloopt de samenwerking tussen de culturele instellingen? Is er een structureel overleg?
	In Groningen was er al veel samenwerking. Zie ook Station Noord. Dit wordt verder versterkt door de fysieke bundeling in de Kunstwerf: facilitair samen met producties maken, programma’s voor talentontwikkeling en educatie.
5.	Hoe kijkt u aan tegen de dynamiek van de sector? En de wisselwerking met de stad? (Ook in de samenwerking met andere sectoren)
	Veel culturele instellingen in Groningen zetten zich in op het sociaal domein. De sector is zeer verweven met sociale partijen in de stad, van jeugdinstanties tot de voedselbank.
6.	Wat is het totale budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor podiumkunstinstanties? Welk deel daarvan is meerjarig/structureel en welk deel is beschikbaar voor projecten?
	Het totale budget voor cultuur is 29,83 mln. in totaal, niet uitgesplitst naar podiumkunsten.
7.	Welk deel van het budget is beschikbaar voor talentontwikkeling? Verwacht u daarin wijzigingen?
	Dat zou de gemeente moeten uitzoeken. Er zijn regelingen voor amateurkunst en talentontwikkeling.
8.	Heeft de gemeente recent investeringen gedaan in cultureel vastgoed? Liggen er op dit moment actuele vragen hierover?
	Ja, in de Kunstwerf, de Nieuwe Poort en het kunstencentrum Vrijdag.

Vraag	Gemeente Nijmegen
1.	Heeft uw gemeente een actuele Cultuurvisie c.q. visie op de podiumkunsten in uw stad?
	Nee, wel algemene cultuurnota Groei.
2.	Heeft uw gemeente een opvatting over wat ‘voldoende’ theater, dans en muziek is? Zijn daarin grote ontwikkelingen? Maakt de stad hierin bewuste keuzes?
	Nijmegen heeft van oudsher focus op jeugd podiumkunsten/theater, vanuit de ambitie om dit te willen versterken. Jeugd – en jongeren in aanraking laten komen met kunst – en cultuur heeft prioriteit. Als je dat wilt dan moet er voldoende kwalitatief goed aanbod zijn, daar schort het nog wel aan.
3.	Hoeveel bezoekers trekken de podiuminstellingen? (Produceren en programmeren) Zijn daarin ontwikkelingen te zien, kwantitatief en kwalitatief? Stuurt en toetst uw gemeente prestaties?
	De gemeente maakt prestatieafspraken over aantallen, minder over inhoud. In de beantwoording zijn de bezoekersaantallen voor de grote zes culturele instellingen opgenomen. De gemeente kiest niet voor specifieke doelgroepen.
4.	Hoe verloopt de samenwerking tussen de culturele instellingen? Is er een structureel overleg?
	In Nijmegen zijn er veel samenwerkingsverbanden. Het Cultuur Netwerk Nijmegen met de 6 grote culturele instellingen, de gemeente en vertegenwoordigers namens de broedplaatsen en de festivals. Een festivalhuis waarin vier festivals samen gehuisvest zijn en voorzieningen en kennis delen. Er is maandelijks overleg tussen de marketeers van de culturele instellingen. Andere samenwerkingen zie je bij De Basis (broedplaats muziek), de Nijmeegse hiphop alliantie en het Nijmeegse nachtoverleg. De gemeente neemt actief deel aan het netwerkjeugd podiumkunsten en heeft de Cultuur Academie mede mogelijk gemaakt.
5.	Hoe kijkt u aan tegen de dynamiek van de sector? En de wisselwerking met de stad? (Ook in de samenwerking met andere sectoren)
	De grootste dynamiek in Nijmegen is zichtbaar in Nyma Werkplaats, waar 130 creatieve ondernemers zijn gehuisvest. Dit gaat nog doorgroeien naar meer dan 200. Cultuur, creativiteit en sport komen er samen, dat heeft een grote uitstraling in de stad. Nijmegen ontwikkelt het broedplaatsen beleid en een nachtvisie. Op maatschappelijk terrein is er de samenwerking tussen Lindenberg, bibliotheek en twee welzijnspartijen (alliantie).
6.	Wat is het totale budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor podiumkunstinstanties? Welk deel daarvan is meerjarig/structureel en welk deel is beschikbaar voor projecten?
	Het budget voor productie en presentatie in 2023 was 20,2 miljoen, met baten van 3.16 miljoen.
7.	Welk deel van het budget is beschikbaar voor talentontwikkeling? Verwacht u daarin wijzigingen?
	Talentontwikkeling loop via de cultuurscout. Hiervoor is 90.000 euro per jaar beschikbaar, via een eenjarige en meerjarige subsidieregeling.
8.	Heeft de gemeente recent investeringen gedaan in cultureel vastgoed? Liggen er op dit moment actuele vragen hierover?
	Valkhof Museum verbouwen bijdrage ruim € 16 miljoen, Krediet renovatie van de Schouwburg € 27 miljoen, Nieuwe bibliotheekvestiging in Nijmegen Noord, ruim € 7 miljoen, Ateliers uitbreiden: 1.9 miljoen gereserveerd, Onderzoek kosten De Lindenberg, Nieuwe bibliotheeklocatie in Dukenburg, Poppodium Merleyn heeft nieuwbouw gepland bij het stationsgebied. Dit financieren zij zelf.

Vraag	Gemeente Tilburg				
1.	Heeft uw gemeente een actuele Cultuurvisie c.q. visie op de podiumkunsten in uw stad?				
	Tilburg maakt 4-jaarlijkse cultuurplannen waarin ze meenemen hoe ze het ecosysteem van instellingen kunnen versterken en waar ze taken voor hen zien				
2.	Heeft uw gemeente een opvatting over wat ‘voldoende’ theater, dans en muziek is? Zijn daarin grote ontwikkelingen? Maakt de stad hierin bewuste keuzes?				
	De gemeente kijkt naar de podiumstructuur en beziet daarbij op deze aansluit bij de vraag vanuit de sector en hun eigen beleidsdoelstellingen. Men kijkt of er voldoende pluriformiteit in het aanbod is, en wat ze kunnen doen om beginnende makers van de opleidingen in de stad te ondersteunen.				
3.	Hoeveel bezoekers trekken de podiuminstellingen? (Produceren en programmeren) Zijn daarin ontwikkelingen te zien, kwantitatief en kwalitatief? Stuurt en toetst uw gemeente prestaties?				
	Kengetallen:	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Realisatie 2022
	Bezoekers Schouwburg, Concertzaal	40.967	39.000	130.000	125.879
	Bezoekers Paradox	8.103	9.888	23.000	20.034
	Bezoekers NWE Vorst (culturele activiteiten)	7.537	4.756	22.500	15.184
	Bezoekers 013 Poppodium	70.282	41.664	285.000	277.115
	Bezoekers Factorium (zaal/educatie)	131.846	117.469	130.000	ca. 130.000
	De gemeente stuurt nog niet op doelgroepen omdat ze daar geen meetinstrument voor hadden. Dat is nu in ontwikkeling				
4.	Hoe verloopt de samenwerking tussen de culturele instellingen? Is er een structureel overleg?				
	Er is structureel overleg over facilitaire zaken in een directeursoverleg. Daarnaast zijn er verschillende langdurige samenwerkingsprojecten tussen verschillende instellingen.				
5.	Hoe kijkt u aan tegen de dynamiek van de sector? En de wisselwerking met de stad? (Ook in de samenwerking met andere sectoren)				
	De gemeente heeft een programma voor cultuur met sociale impact waarmee ze relevante initiatieven vanuit de podiumkunsten stimuleren. Daarnaast hebben ze een uitvoeringsorganisatie die cultuur op scholen ondersteunt, en faciliteren ze een project tussen de mbo-theatertechniek en de zalen in de stad.				
6.	Wat is het totale budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor podiumkunstinstanties? Welk deel daarvan is meerjarig/structureel en welk deel is beschikbaar voor projecten?				
	Tilburgse BIS		Bedrag*		
	Podiumkunsten				
	Theaters Tilburg		€ 5.424.528		
	Paradox		€ 376.629		
	De NWE Vorst		€ 814.399		
	Het Zuidelijk Toneel		€ 584.825		
	Poppodium 013		€ 1.083.577		
	Cultuureducatie en kunst in de vrije tijd.				
	Factorium & CIST		€ 2.930.621 + € 470.908 = €3.401.529		
	Art-Fact		€ 649.279		
	Daarnaast krijgt het makershuis (talentontwikkeling voor theater en dans) structureel 60k en de samenwerking op het gebied van popmuziek krijgt ongeveer 15k				
	Het Totaal van het budget voor podiumkunsten en cultuureducatie is dus ongeveer 12,4 miljoen				
7.	Welk deel van het budget is beschikbaar voor talentontwikkeling? Verwacht u daarin wijzigingen?				
	Ongeveer 60.000				
8.	Heeft de gemeente recent investeringen gedaan in cultureel vastgoed? Liggen er op dit moment actuele vragen hierover?				
	De gemeente heeft recent op twee gebieden geïnvesteerd: er is een verduurzamingslag ondernomen om alle podia te verbeteren, op (voor de podia) kostenneutrale basis. Daarnaast wil Tilburg de capaciteit van de podia uitbreiden. De gemeente heeft in deze context recent poppodium 013 verbouwd, en is bezig met een verbouwingstraject bij De Nieuwe Vorst.				

Vraag	Gemeente Zwolle
1.	Heeft uw gemeente een actuele Cultuurvisie c.q. visie op de podiumkunsten in uw stad? In 2021 is het Cultureel perspectief Zwolle 2040 vastgesteld, met daarin een lange termijnvisie op de rol van kunst en cultuur voor Zwolle. Dit is niet ingestoken op disciplines maar op wat cultuur kan betekenen van voor andere domeinen zoals het sociaal/matschappelijke domein, het economische belang en het behouden van talent dat hier wordt opgeleid. Zwolle wil daarin in ieder geval goede voorzieningen hebben en dat houdt in; een schouwburg, poppodium maar ook ruimte in de stad voor experiment in de vorm van bijvoorbeeld kleine podiumplekken in de stad in de horeca, kerken of bijvoorbeeld in wijk-/buurtcentra. Concreet ligt dit niet vast maar er is wel een speerpunt gemaakt van financiële ruime voor de makers/gezelschappen in dit 'middensegment'. Zo is er de huidige beleidsperiode (2021-2024) met meerjarig incidenteel geld extra geïnvesteerd in het meerjarig ondersteunen van gezelschappen in de podiumkunsten. We subsidiëren t/m 2024 6 gezelschappen via de Zwolse BIS en ook via de Projectsubsidieregeling worden incidentele subsidies versterkt aan producties. We hopen per 2025 nog vijf gezelschappen voor vier jaar te kunnen subsidiëren maar het ziet er naar uit dat de huidige middelen daarvoor te krap zijn. Een aanvraag voor extra middelen is in voorbereiding.
2.	Heeft uw gemeente een opvatting over wat 'voldoende' theater, dans en muziek is? Zijn daarin grote ontwikkelingen? Maakt de stad hierin bewuste keuzes? Er is een goedlopend poppodium, een breed programmerende schouwburg en er zijn meerdere meerjarig ondersteunde Gezelschappen. De gezelschappen zijn met name gericht op theater met een iets sterkere focus op kinderen en jongeren en er is één professioneel klassiek muziekensemble. Er is in Zwolle één professioneel dansgezelschap gevestigd maar dat is nog niet zo heel goed zichtbaar/actief. Daarnaast gebeurt er relatief veel op het gebied van Community Art, mogelijk als gevolg van de aandacht daarvoor binnen ArtEZ. Zwolle heeft een breed een groot verenigingsleven; er zijn'. Via Beatbox en de Fakulteit van Hedon worden ook de urban disciplines goed bediend. Momenteel staat veel onder druk wegens de grote kostenstijgingen. Als de college en raad dit voorjaar niet beschuiten extra geld voor cultuur te reserveren, dan is de verwachting dat het aanbod verschaalt.
3.	Hoeveel bezoekers trekken de podiuminstellingen? (Producers en programmeren) Zijn daarin ontwikkelingen te zien, kwantitatief en kwalitatief? Stuur en toetst uw gemeente prestaties? In de Uitgangspuntenbrief staat per functieomschrijving het doel qua bezoekersaantallen voor het poppodium en Zwolse Theaters (ca. 100.000 per instelling; check de precieze aantallen in de brief). We sturen iets meer op kwalitatieve output dan kwantitatief. In de beoordelingscriteria van de subsidie aanvragen wordt ook beoordeeld op artistieke kwaliteit en belang voor Zwolle. Kwalitatieve output (dus het artistiek en maatschappelijk belang) is dus ook zeker belangrijk. De bezoekcijfers van Zwolse Theaters en Hedon zijn erg goed momenteel, pre-Corona records zijn/worden doorbroken dit seizoen. We zien wel een knelpunt rondom klassieke muziek. Dit blijft achter. Hier is onderzoek naar gedaan door Blueyard, in navolging van dit onderzoek wordt een kwartiermaker/stadsprogrammeur aangesteld om dit vlot te trekken.
4.	Hoe verloopt de samenwerking tussen de culturele instellingen? Is er een structureel overleg?
5.	Hoe kijkt u aan tegen de dynamiek van de sector? En de wisselwerking met de stad? (Ook in de samenwerking met andere sectoren) Veel aandacht voor Community Art Stad als podium – Zwolse Theaters Poppodium heeft veel samenwerking met welzijn en educatie, Heel veel aandacht voor cultuureducatie;
6.	Wat is het totale budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor podiumkunstinstanties? Welk deel daarvan is meerjarig/structureel en welk deel is beschikbaar voor projecten? ❖ Voor de structurele budgetten voor gezelschappen, poppodium en de schouwburg; zie uitgangspuntenbrief... (ca. 6 miljoen per jaar) ❖ Daarnaast is nog ca. 200k per jaar beschikbaar voor projectsubsidies, maar dit is ook bestemd voor andere disciplines zoals beeldende kunst, voor het gemak zou je kunnen stellen dat ca. 50% naar podiumkunsten gaat. ❖ Talentontwikkeling; hiervoor is via VAKTOR ca. 110/140k per jaar beschikbaar ❖ Maar ook KASKO en via Hedon en de culturele festivals wordt e.e.a. aan talentontwikkeling besteed, enkele tonnen per jaar. Voor punt b t/m d geldt dat hier deels incidenteel geld onder ligt, als college/raad bij de voorjaarsnota (Perspectiefnota) niet besluiten budgetten te verhogen dan krimpt dat budget. Terwijl kosten dus stijgen, dus concreet betekent dat een achteruitgang van output.
7.	Welk deel van het budget is beschikbaar voor talentontwikkeling? Verwacht u daarin wijzigingen? 100.000 euro
8.	Heeft de gemeente recent investeringen gedaan in cultureel vastgoed? Liggen er op dit moment actuele vragen hierover? Ja, vraag poppodium Hedon